

LIST STUDENATA
EKONOMSKOG FAKULTETA
SVEUČILIŠTA U MOSTARU

GODINA VII, BROJ 13

SEF

besplatan
primjerak

Impressum

impressum

Glavni i odgovorni urednik:
Jakov Marijanović

Zamjenica glavnog urednika:
Marija Krešić

Uredništvo:
Dunja Bekavac
Slaven Budimir
Ivo Kraljević
Sanja Karlović
Irena Milićević
Ante Penava
Ivana Šimović

Suradnici:
Dario Alilović
Ante Čuvalo
Ante Džidić
Mate Mikulić
Milenko Margeta
Nikola Sušec
Maria Ioana Pastrama
Mario Tomić

Lektor:
Dajana Knežević

Naslovnica:
Slaven Majić
Grafička priprema i dizajn:
Roberta Barbarić

Adresa: Matice hrvatske b.b.,
88000 Mostar, Tel.: +387 36 355 106, 063
404 878

Žiro račun:
UniCredit banka b.b. 3381002200372369
www.list-sef.org

Uredništvo: list-sef@list-sef.org
Marketing: marketing@list-sef.org

P.S. Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva.

tisak: GRAFOTISAK, Grude
Naklada: 1000 primjeraka
Travanj, 2009.

SEF

List studenata Ekonomskog fakulteta
Sveučilišta u Mostaru

Izdvajamo iz sadržaja

- *Interview: Zdenko Klepić, Zoran Galić, Adnan Terzić*
- *Svjetska financijska kriza - Uzroci i posljedice*
- *FORUM: Komunikacija, motivacija i ponašanje u krizi*
- *Nove tehnologije - Escherichia Coli - računalo novog doba*
- *Međunarodna suradnja - University politechnica of Bucharest*
- *Dvoboj asistenata - Papac Vs. Skoko*
- *Nastavak suradnje sa zagrebačkim Managerom*
- *Deset turističkih odredišta koje ne smijete propustiti*
- *Bijela kuća - Novi dom crnog američkog predsjednika*
- *Mobbing*
- *Tehnologija: Windows 7; eBay*
- *Sjećanje na Jelenu Bender*
- *Kolumna: Kome vjerovati?*

Uredničko

Slovo

Poštovani čitatelji i čitateljice,

čast mi je pozdraviti vas i u trinaestom broju lista studenata Ekonomskog fakulteta. Kao što sam na kraju prošlog broja rekao, broj trinaest nije uvijek nesretan, barem kad je u pitanju naš list. Idemo korak naprijed u još jednu pustolovinu koju zovemo *novi broj*. U svojim rukama držite dijelo marljivih ljudi koji su i ovaj put pokazali zašto su dio ovog tima. Kao urednik jako sam ponosan na cijelo uredništvo koje je i ovog puta pokazalo da može ponijeti najveći teret i odraditi glavni dio posla. Ponosan sam

što je kvaliteta Lista Studenata Ekonomskog fakulteta prepoznata i izvan naših granica. Poziv na seminar o udruženju Europejskih listova na Zagrebačkom fakultetu bio je velika čast, ne samo za nas, nego i za sve studente Ekonomskog fakulteta.

Hvala našem dekanu koji je omogućio da seminar posjeti cijelo uredništvo. Iz Zagreba donosimo brojna iskustva podjeljena od strane naših kolega iz studentskog lista *Manager* te nova poznavanja.

Što se tiče novoga broja pogođeni svijetskom financijskom krizom glavnu temu broja upravo je zauzela financijska kriza. U novom broju možemo pročitati koji su to uzroci i posljedice svijetske financijske krize, najbolje mjere za njeno rješavanje i slično.

Ponosno želimo istaknuti međunarodnu

suradnju s europskim Sveučilištem u Bukureštu gdje nam kolege donose informacije o tome kakav je život studenata i odnos s profesorima u njihovom gradu. U dijelu lista koji se odnosi na fakultet donosimo vam razgovor s gostom predavačem, gospodinom Adnanom Terzićem, te jednu novu rubriku pod nazivom *dvoboj asistenata* gdje možete pročitati mnoge zanimljivosti o našim asistentima koji su u „dvoboju“. Zatim pročitajte kako je prošao seminar u Zagrebu. Tu su kao i uvijek brojne zanimljivosti između kojih treba istaknuti članke „Vidi, uradi, doživi, učini, posjeti, osjeti“, „Novi dom crnog američkog predsjednika“, „Mobbing“ i slično. Zanimljiv članak donosi nam kolega Dario koji predlaže najbolji trenig za nadolazeće ljetne praznike. U rubrici „Tehnologija“ pročitajte članak o Windowsu 7 kolege Slavena i eBay-u o tome kako kupiti kvalitetne, ali jeftine stvari na internetskoj aukciji. Kultura nam donosi pomalo tužnu priču o našoj bivšoj studentici koja nas je prerano ostavila sa svojim djelima koje ćemo uvijek rado čitati i biti ponosni na njih. I na kraju lista kolumna koja je postala zaštitni znak novina.

Na samom kraju želim se zahvaliti svim našim sponzorima, Studentskom zboru, a posebno našem dekanu prof.dr.sc. Ivanu Pavloviću te svima onima koji su na bilo koji način sudjelovali u realizaciji ovoga broja, hvala i Vama dragi čitatelji. Nadam se da će i ovaj broj ispuniti vaša očekivanja i želje i da će svatko za sebe pronaći jedan dio zadovoljstva.

Do sljedećeg broja!

S poštovanjem,

Glavni urednik:
Jakov Marijanović

Uredništvo

Vaše vrijeme neupitno dolazi

Vi ste budućnost bez obzira na otpore i prepreke koje vam stoje na putu

Razgovarao: *Jakov Marijanović*

Poštovani čitatelji i oni koji ste to tek postali, trinaesti broj lista studenata Ekonomskog fakulteta otvorit će mo intervjuom sa redovitim profesorom našeg fakulteta doc. dr.sc. Zdenkom Klepićem. O svojoj bogatoj i uspješnoj karijeri, brojnim uspjesima kako na domaćoj tako i na međunarodnoj sceni kroz nekoliko pitanja podijelio je i sa nama i našim čitateljima. Svoja predavanja i nastupe za katedrom prilagodio je studentima. Zašto ga studenti cijene i poštuju saznat ćemo u sljedećem razgovoru.

Na samom početku ovog razgovora možete li za naše čitatelje reći kako je izgledao put do Vaše današnje pozicije i što je sve utjecalo na Vašu odluku o odabiru zanimanja?

Nakon što sam 1986. godine diplomirao na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, zaposlio sam se sredinom 1988. godine kao inspektor za gospodarski kriminal u MUP-u Bugojno, gdje sam radeći na različitim poslovima dočekao rat. Sudionik sam domovinskog rata od prvih njegovih dana a prošao sam mnogo od rodnog Bugojna (zapovjednik specijalne, vojne i civilne policije), preko Mostara (zapovjednik policije), do Uprave vojne policije HR –HB gdje sam bio načelnik do Sarajeva gdje sam bio u Ministarstvu obrane. Za sudjelovanje u domovinskom ratu odlikovan sam sa šest odličja od Predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, na što sam i danas ponosan. Sarajevo sam napustio na osobni zahtjev (s činom brigadnog generala), te se posvetio gospodarstvu i fakultetu. Više godina sam radeći u ministarstvu obrane i gospodarstvu (u BiH i RH) istovremeno učio i radio, te sam magistrirao na ekonomskom fakultetu sveučilišta u Mostaru 09. 03. 2001. s temom « Utjecaj poslovne inteligencije na uspješnost poslovanja srednjih i velikih poduzeća», pod mentorstvom prof. dr. sc. Marin Buble. Doktorirao sam 03. 05. 2006. god. sa temom

doktorske disertacije „Utjecaj poslovne inteligencije na učinke poslovnih odluka top managementa“ ponovo pod mentorstvom prof.dr.sc. Marina Buble, a za docenta sam izabran u prvom mjesecu 2007. godine, nakon čega su me i primili u stalni radni odnos na Ekonomskom fakultetu u Mostaru.

Moj prvi posao na fakultetu kao asistent vanjski suradnik nije bio na mome matičnom fakultetu već na nagovor moga prijatelja prof. dr.sc. Zorana Tomića u Centru za studije novinarstva na filozofskom fakultetu, na kome sam angažiran i danas kao vanjski suradnik. Bio sam asistent prof.dr.sc. Dani Kordiću. Nakon toga sam na vrlo česta i uvjerljiva naganjevanja prof.dr.sc. Marina Buble te uz razumijevanje i vjerovanje u mene prof. dr.sc. Dane Kordića počeo raditi kao vanjski suradnik na ekonomskom fakultetu kao asistent profesora Dani Kordiću i Marinu Bubli. Da se profesionaliziram na fakultetu i doktoriram najviše je utjecao prof. dr. sc. Marin Buble koji mi je bio mentor na magisteriju i doktoratu, ali s punim poštovanjem i zahvalom mogu reći da mi je mentor i danas, te mi pomaže svojim znanjem, iskustvom i savjetima.

U svojoj karijeri znanost Vam nije bila jedina zanimacija, u isto vrijeme bili ste uspješan sportaš. Možete li izdvojiti neke rezultate koji će Vam vječno ostati urezani u sjećanje?

Ja se aktivno bavim sportom već više od 30 godina, majstor sam karatea crni pojas 5. Dan, a crni pojas 1. Dan dobio sam davne 1984. godine kao student trenirajući tada u Univerzitetskom karate klubu „Student“ u Mostaru pod trenerskom palicom braće Čupina. Ponosan sam da sam kao natjecatelj više puta bio studentski prvak nekadašnje Jugoslavije, viceprvak bivše države, te juniorski i seniorski reprezentativac. Već duže godina sam trener natjecateljske ekipe učenika, kadeta i juniora te pomažem bratu Miroslavu u radu sa seniorima Sveučilišnog karate kluba

Neretva Mostar, koji je jedan od najtrofejnijih sportskih kolektiva u ovome dijelu države sa brojnim reprezentativcima i osvajačima medalja u svim uzrastima. Poznata imena osvajači europskih i svjetskih medalja iz našega kluba kome sam i predsjednik (također član upravnog odbora Karate saveza BiH) su i neki moji studenti, a vaše kolege sa ekonomskog fakulteta (Oliver Mandarić, Mate Odak, Toni Biokšić, Lana Džidić), ali i mnogi drugi. Jedan od najdražih rezultata je svakako i osvojeno treće mjesto koje je naša ekipa osvojila na europskom prvenstvu regija u Parizu prije tri godine, a već tri godine za redom naša ekipa je u polufinalu toga prvenstva.

Znamo da ste predavač na više predmeta (Menadžment, Poduzetništvo, Menadžment malih poduzeća, Menadžment neprofitnih organizacija, Korporativno upravljanje...) ima li neki predmet koji bi stavili na prvo mjesto, kao najdraži?

Ja sam magistrirao i doktorirao u oblasti menadžmenta, a već godinama sam povezan sa poduzetništvom što na teorijskoj osnovi što u praksi radeći i surađujući sa brojnim poduzetnicima, poduzetima, udruženjima, agencijama i institucijama za poduzetništvo i gospodarstvo, te bih istakao najveću osobnu vezu za te predmete. Međutim sve ostalo što predajem je isključivo vezano za materiju menadžmenta i poduzetništva samo predstavlja produbljivanje pojedinih specijalističkih znanja iz pojedinih oblasti te su mi i ostali predmeti koje radim izuzetno dragi. Ja svoj posao volim i volim raditi sa studentima i to radim sa mnogo entuzijazma i strasti i to je isto na svim predmetima koje predajem, mada se nadam da će mlađi kolege uskoro preuzeti nešto od ovoga što radim jer ja bih volio istraživati i proučavati neka nova područja, a i imam obvezu završiti knjige koje radim u dogovoru sa profesorom dr.sc. Marinom Bublom.

Velik broj predmeta dovodi do koncentracije velikog broja studenata na Vašim predavanjima. Znamo da predajete i na fakultetima u Hrvatskoj. Zaostaju li naši studenti od svojih kolega u Hrvatskoj, jeste li zadovoljni njihovim znanjem i prolaznosti na vašim kolegijima?

Ja sam već treću godinu angažiran na ekonomskom fakultetu u Splitu kao vanjski suradnik na katedri za menadžment na predmetima poduzetništvo, obiteljski biznis, menadžerske vještine i poduzetnička radionica II, gdje sam primljen na javnom natječaju ali sam se prijavio na nagovor profesora Marina Buble, koji je dugogodišnji voditelj katedre za menadžment na splitskom fakultetu i rekao bi guru menadžmenta u Republici Hrvatskoj ali i BiH i šire. Naši studenti u Mostaru (i Vitezu) mogu se kvalitetom i znanjem mjeriti sa studentima na splitskom ekonomskom fakultetu, vjerujem i sa zagrebačkim (dva najkvalitetnija ekonomska fakulteta u Republici Hrvatskoj) i drugim fakultetima u Hrvatskoj i regiji, budući da je literatura po kojoj radimo ista ili slična, a predavači s tih fakulteta već godinama dolaze u Mostar i pomogli su da fakultet opstane i ostane u najtežim ratnim i poslijeratnim vremenima, te danas i odgajaju brojne generacije studenata ali i nas profesora. Prolaznost na predmetima je dobra (relativno) a ja i moj suradnik asistent Nikola Papac za koga sam uvjeren da će biti izvrstan profesor nastojimo nagraditi pored znanja i trud i rad i isti vidljivo odijeliti od nerada.

Uz svoje brojne obaveze često se družite i sa studentima, pomaže li Vam to da poboljšate način predavanja i shvatite što bi ustvari oni htjeli?

Komunikacija i suradnja s mladima i studentima u različitim oblastima i na različitim poljima života i rada je moj način života. Ja sam mišljenja da je misija profesora (ili trenera u sportu) ne samo da predaje predmetnu materiju, već da na različite načine utječe na odgoj, razvoj i formiranje osobe, te vjerujem da moji studenti sve ono što dožive (ili ne dožive) na fakultetu sa sobom nose cijeli život i isto ima utjecaja na kreiranje njihovih životnih stavova, načela, ali i životnih ciljeva. Stjecanjem povjerenja također dobivate jednu iskrenu povratnu informaciju kako biste sadašnjoj ali i narednim generacijama mogli ponuditi nešto novo i nešto više, tj. ono što će im trebati u daljnjem životu i karijeri. Moramo shvatiti da i mi neprekidno učimo a suradnja sa studentima je jedan od oblika u

kome mnogo toga možemo naučiti ali i shvatiti. Studenti su također vrlo inteligentni, kreativni i aktivni rekao bih ali im treba i moralna i svaka druga potpora nas starijih, te im tu potporu i treba dati i to ne samo kada je traže (ili kada nama treba iz raznoraznih razloga) nego im je treba i neprekidno i bezuvjetno nuditi i davati.

Da li su u vrijeme Vašega studiranja postojale neke studentske organizacije i jeste li Vi bili dio neke od njih? I što mislite o današnjim studentskim organizacijama?

Studentske organizacije su postojale i to vrlo poznate i popularne od AIESEC-a, a sjećam se i studentskog lista koji je izlazio u moje

uvijek bili ona kritična masa koja je inicirala i nosila promjene u društvu i ne treba bježati od toga. Mislim da se više studenata mora i može uključiti u sve to a da bi se to ostvarilo potrebno je da se organizacije i ljudi u njima malo „otvore“ i da postanu bliži studentima i da budu pozitivno istaknute i prepoznate od samih studenata.

Vrijeme je svijetske financijske krize koja je ujedno i glavna tema ovoga broja, po vama ima li mjesta za zabrinutost i koje mjere treba poduzeti kako bi se kriza ublažila?

Nisam vam ja ekspert za financijska pitanja i krize ali budući je ovo globalna ekonomska kriza koja je zahvatila sve pore društva, mislim da je potpora gospodarstvu i poduzetništvu ono što može i mora izvući gospodarstvo a samim time i društvo iz krize. Poticanjem razvoja gospodarstva, prvenstveno malog ali u današnje vrijeme krize pomoći i velikim poduzećima na razne načine, došlo bi do generiranja novog zapošljavanja, te bi se ublažili veliki socijalni pritisci koji nastaju zbog otpuštanja radnika, smanjenja investicija, smanjenje izvoza, plaća itd. Primjer bi nam mogle biti SAD i razvijenije zemlje no žalost naši se ponašaju potpuno suprotno pritiskujući gospodarstvo kako bi riješili krizu državne uprave i proračuna. Mislim da je skupa državna uprava jedan od glavnih razloga zbog čega se ne može rasteretiti gospodarstvo a ona je skupa zbog ovakvog lošeg ustavnog ustroja te nedostatka želje i volje da se izabrani dužnosnici suoče sa „svojim“ biračima u slučaju neophodnih ali bolnih odluka (različita državna davanja).

Uz zahvalu na razgovoru na kraju bi Vas još zamolio da poručite nešto svim našim studentima i čitateljima lista SEF?

Poruka bi bila da ostanu normalni u nenormalnom vremenu, da ne podlegnu brojnim porocima i izazovima, te da ne posustaju u ostvarenju svojih vizija i ciljeva. Također, da je uz Božju pomoć sve u životu moguće ostvariti uz mnogo odricanja, truda i rada, te mnogo volje. Velike stvari i uloge nisu rezervirane samo za povlaštene članove društva (mamine i tatine sinove i kćeri) već su dostižne i dostupne i malim običnim ljudima i ne treba nikada odustajati, treba više raditi, biti uporan i imati samopouzdanja i vjere u sebe. Mladi su budućnost i vaše vrijeme neupitno dolazi, i vi ste budućnost bez obzira na otpore i prepreke koje stoje ili vam stavljaaju na putu. ■

Uz Božju pomoć sve u životu je moguće ostvariti. Uz mnogo odricanja, truda i rada, te mnogo volje

vrijeme (ni približno dobar kao danas, ali je postojao). Ja na žalost zbog svojih obveza u sportu i brojnih treninga i natjecanja nisam uspijevao biti član ili aktivista neke druge organizacije osim tada univerzitetskog karate kluba i sportskog društva. Mislim da su sve studentske organizacije izuzetno dobra stvar, ali mislim da bi morali imati proaktivniji pristup u svim segmentima društva. Studenti su

svjetska financijska kriza

Korak unatrag

Uzroci i posljedice globalne krize

Piše: Ante Džidić

Povijest se ponavlja, globalna ekonomija i deregulirani financijski sustav ponovno su u krizi, a burza moralnih vrijednosti doživljava krah bilježeći najniže razine u posljednjih 70 godina.

„Ispitajte ono što povijest pamti, prisjetite se onoga što se dogodilo u krugu vlastitog vam iskustva, pomno razmotrite kakvo je bilo ponašanje, u privatnom ili javnom životu, gotovo svih velikih nesretnika o kojima ste možda čitali, ili ste čuli za njih, ili ih se sjećate, i vidjet ćete da su nesreće velike većine njih, proizašle iz toga što nisu znali kad im je bilo dobro, kad im je bilo umjesno mirovati i biti zadovoljan“. (Adam Smith - The theory of Moral Sentiments).

Pojedini svjetski ugledni ekonomisti, tzv. nove ekonomije (Krugman, Summers) tvrdili su da modernu ekonomiju ne može zahvatiti kriza, međutim današnja ekonomska realnost oštro ih demantira. Aktualna svjetska financijska kriza započeta polovinom 2007. godine koja prerasta u ekonomsku krizu najbolji je pokazatelj koliko smo malo naučili iz kriza koje su se događale u bliskoj povijesti.

Jedan od najvećih krahova i velika ekonomska depresija dogodila se 1929. godine kada je slom burze označio početak velike krize američkog gospodarstva ("Great Depression"), poznat kao crni četvrtak (Black Thursday).

Za vrijeme depresije je došlo do naglog povećanja broja nezaposlenih, s

cca. 3% na preko 25%, u skladu s tim se smanjila potrošnja što je uzrokovalo 50% pad prodaje GM-ovih automobila, odnosno, zatvorio se krug. Kriza je završila tek 1938./39. kad je utjelovljenje Keynesovog intervencionizma ili Rooseveltov plan poznatiji kao "New deal" počeo donositi korist. S tim planom je započeto 1933., ali je sve do 1937. smatran promašenim tj. smatrano je da guši razvoj poduzetništva zbog toga što je Keynes tvrdio da privatnim poduzetnicima nije stalo do zapošljavanja već do čiste zarade, pa se zaposlenost pokušavala postići radnim akcijama i drugim oblicima državnih ulaganja.

U zadnjih 40 godina krize su učestale ali nisu imale obilježja globalne krize sve do danas. Naime, u drugoj polovici 80-tih

godina velik rast cijena dionica i nekretnina dogodio se u Japanu i u nordijskim zemljama u isto vrijeme (Norveška, Finska, Švedska) koji je rezultirao pucanjem mjehura cijena. Sredinom devedesetih godina rastuća tržišta Tajlanda, Malezije i Indonezije također doživljavaju boom tržišta kapitala i rast cijena nekretnina koji su rezultat optimizma i očekivanja da će ove zemlje ponoviti uspjeh „azijskih tigrova“, međutim 1997 doživljavaju istu sudbinu. Rast cijena internetskih kompanija u SAD-u tijekom druge polovice 90-tih godina u proljeće 2000. godine doživljava nagli pad cijena koje su sljedeće tri godine izgubile 40% vrijednosti, a najveći pad doživljavaju dionice u okviru Nasdaq-a čak 80% vrijednosti. Cijene se oporavljaju i nastavljaju rast te se u posljednjih 6 godina ponovo događa napuhavanje cijena tržišta kapitala i nekretnina koje u zadnjih godinu dana, čega smo svjedoci izgubilo i do 70% svoje vrijednosti. Postavlja se pitanje, jesu li ove krize međusobno i ako jesu, na koji način povezane? Kao najčešće prikazani uzrok krize smatrano je rasprsnuće tzv. mjehura imovinskih cijena koji je bio rezultat politike jeftinog novca. Banke su šakom i kapom odobravale kredite investitorima koji su na krilima gospodarskog rasta u dionicama vidjeli priliku za brzom zaradom, što je bila i istina sve dok balon (bubble) nije implodirao.

Zaista se jasno mogu vidjeti ciklusi ljudskog ponašanja temeljnog na emotivnim

Zaista se jasno mogu vidjeti ciklusi ljudskog ponašanja temeljnog na emotivnim reakcijama. Ciklus ljudskog sentimenta počinje umjerenim optimizmom koji slijede euforija i pohlepa koja kasnije rezultira strahom, pesimizmom i depresijom

Jasno je da uzrok globalne krize leži u klasičnoj kreditnoj krizi koju su izazvale kreditne institucije u SAD-u, u okruženju ekspanzije fiskalne i monetarne politike

reakcijama. Ciklus ljudskog sentimenta počinje umjerenim optimizmom koji slijede euforija i pohlepa koja kasnije rezultira strahom, pesimizmom i depresijom. U uvjetima gospodarskog rasta te ekspanzivne fiskalne i monetarne politike, optimizam počinje stvarati plodno tlo potrošačkog mentaliteta prožetog moralnim darvinizmom, gdje čovjek teži životu iznad svojih mogućnosti. Posljedica toga je velika potražnja za novcem odnosno kreditima koji nemaju realno utočište u tekućim dohocima. S druge strane kreditne institucije zatrovane ljudskom pohlepom i u borbi za tržišni udio snižavaju standarde kreditne sposobnosti čime olakšavaju dostupnost novca bez realnog pokrića koji garantira valjanju kreditnu sposobnost. Dostupnost novca i optimizam koji prelazi u pohlepu

za kratkoročnim kapitalnim dobitkom, a ne investicijskim dohotkom temeljenim na produktivnoj uporabi imovine, vodi nerealnom povećanju imovinskih cijena te se najprije stvaraju mjehuri cijena nekretnina i dionica koji uvijek na kraju eksplodiraju i slijedi krah.

Prema tome jasno je da uzrok globalne krize leži u klasičnoj kreditnoj krizi koju su izazvale kreditne institucije u SAD-u, u okruženju ekspanzije fiskalne i monetarne politike. Panika zbog toksičnih, nelikvidnih američkih hipotekarnih zajmova nagrizla je povjerenje u financijske institucije, i povjerenje na međubankarskom tržištu što se može uočiti pogledom na grafikon indikatora pod nazivom TED spread. Naime, TED spread predstavlja razliku između

kamatne stope na tromjesečne trezorske zapise vlade SAD-a i tromjesečnog LIBOR-a (London interbank offered rate) i indikator je anticipiranog rizika generalno u globalnoj ekonomiji. Rastući "spread" nagovještava negativni trend američkog tržišta kapitala te ukazuje na smanjenu likvidnost jer je to znak da zajmoplatitelji vjeruju da se rizik neplaćanja u interbankovnim kreditima povećava. Redom su počeli problemi poznatijih svjetskih banaka čije su bilance stanja zaražene „toksičnim“ kreditima koji se objektivno ne mogu naplatiti. Najveće svjetske banke ostvarile su gubitke u svom poslovanju dok su neke doživjele bankrot (Loehman Brothers i dr.). Banke su kako bi se održale na životu najavile i počele otpuštati velik broj zaposlenih. Kriza je dovela i do sloma liberalnog kapitalizma uplitanjem vidljive državne injekcije u krvotok tržišne ekonomije kako bi se sačuvala brojna radna mjesta. Kongres SAD-a je prihvatio plan sanacije banaka odnosno financijske pomoći uvelike poljuljanog američkog financijskog sektora, te je odobrio svotu od 700 milijardi dolara, kako bi povratio povjerenje u američki financijski sustav unatoč prigovorima kako će svota koja je odobrena u Kongresu najviše pomoći velikim bankama, no da će malo učiniti za vlasnike kuća, koje je kriza također žestoko pogodila. Međutim planirana sanacija banaka samo je odgađala neizbježno i kratkoročno ublažila pesimističke percepcije investitora, nakon čega je nastavljen oštar pad burzovnih indeksa koji zorno odražavaju strah u percepcijama buduće ekonomske situacije. Najpoznatiji svjetski burzovni indeksi (FTSE 100, Nasdaq Composite, Standard&Poor's 500, Dow Jones) počeli su tonuti. Dow Jones Industrials pao je na najnižu razinu u zadnjih dvanaest godina.

Nakon banaka cijela automobilska industrija suočila se prijetnjom bankrota zbog drastičnog pada proizvodnje, jer to je industrija koja ovisi o gospodarskom ciklusu. Američki kongres odobrio je 14 milijardi dolara za spas američke automobilske industrije (Chrysler i General Motors). Proizvođači automobila i političari složili su se oko donošenja zakona argumentirajući to potrebom

Redom su počeli problemi poznatijih svjetskih banaka čije su bilance stanja zaražene „toksičnim“ kreditima koji se objektivno ne mogu naplatiti. Najveće svjetske banke ostvarile su gubitke u svom poslovanju dok su neke doživjele bankrot

očuvanja milijuna radnih mjesta kao i potrebom da se spriječi mogućnost da američka ekonomija upadne u još dublju i dugotrajniju recesiju. Vidljivo je da Američka vlada kao i vlade mnogih drugih razvijenih zemalja uzrok krize vide u nedovoljnoj potrošnji te izlaz traže u provođenju ekspanzivne fiskalne i monetarne politike. Npr. povećanje nezaposlenosti. Koliko će mjere financijski pomoći gospodarstvu, čiju će cijenu

platiti porezni obveznici, biti uspješne, ili će samo doprinijeti povećanju jaza između bogatih i siromašnih, pokazat će vrijeme. Međutim, tretiranje nedovoljne potrošnje kao uzroka krize te poticanje iste putem ekspanzivne politike može dovesti do mnogo većih i pogubnijih kriza u budućnosti, jer nedovoljna potrošnja je samo posljedica derivirana iz prethodne hiperapsorpcije koja se realno nije mogla financirati. ■

Komunikacija, motivacija i ponašanje u krizi

Piše: Slaven Budimir

Skoko – Savić – Macan

Još jednom je potvrđen dobar odnos i suradnja studenata i profesora našeg fakulteta. Jedan broj ulaznica osiguran je i studentima za zanimljiv forum pod nazivom: KOMUNIKACIJA, MOTIVACIJA I PONAŠANJE U KRIZI. Forum je održan 27.02.09. u Mostaru u hotelu ERO. Forum je organizirala agencija MediaRES u suradnji s agencijama: Manjgura Zagreb, Millenium promocija Zagreb i Attache Beograd. Održana su tri jako zanimljiva predavanja priznatih PR stručnjaka (PR – Public Relations, hrv. Odnosi s javnošću) iz Zagreba i Beograda. Osim studenata, na forumu su prisustvovali i gospodarstvenici, novinari i naravno političari.

Program je počeo u 10 h pozdravnim govorom organizatora, domaćina i zamjenika ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH Vilima Primorca. Prvi predavač Božo Skoko je održao predavanje na temu: VAŽNOST ODNOSA S JAVNOŠĆU U KRIZI. Svi prisutni bili su oduševljeni odličnim predavanjem i odličnom prezentacijom. Poznati predavač je jedan od vodećih hrvatskih stručnjaka iz područja odnosa s javnošću, što je i potvrdio dobrom obradom aktualnih tema iz domene njegova rada. Predaje odnose s javnošću na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Osim na fakultetu savjetnik je Millenium promocije, jedne od vodećih hrvatskih agencija za odnose s javnošću. Bio je novinar i urednik na HRT-u. Na forumu, Skoko je kritizirao lošu praksu hrvatskog novinarstva i inzistirao je na potrebi kreiranja imidža i identiteta poduzeća, a autor je i prve knjige posvećene

identitetu i imidžu Republike Hrvatske: "Hrvatska – identitet, imidž, promocija".

Nakon Skoke, na scenu je stupio Dragan Savić s predavanjem na temu: IZGRADNJA I ODRŽAVANJE POVJERENJA U UVJETIMA RECESIJE, MOTIVACIJA I PONAŠANJE U KRIZI. Gost iz Beograda prepričao je bogato iskustvo kao konzultant na više od 120 projekata izrade i sprovođenja komunikacijskih programa. Obratio je pozornost na komuniciranje u kriznim situacijama. Prva dva predavanja su se odnosila na poduzeća odnosno na odnose s javnošću poduzeća.

Nakon bogatog ručka priču je nastavio Krešimir Macan, hrvatski PR stručnjak i predavač, specijaliziran za krizno komuniciranje, komuniciranje u politici i odnose s medijima. On nam je

ponudio zanimljivu prezentaciju popunjenu filmskim isječcima i reklamama. Moglo se primijetiti da je YouTube koristio kao glavnu literaturu. Na svaki slajd, odnosno reklamu i isječak iz filma, dao je komentar. Osvrnio se na politički PR i kritiku hrvatskih medija. Neke medije je bombardirao negativnim izjavama, a neke nije ni spomenuo kao npr. Novu TV. Naravno, nije htio ništa reći protiv svog poslodavca. Sva tri predavača bila su dobro prihvaćena od mostarske publike. Ovakva događanja u Mostaru su svakako poželjna. Međutim, propust bi bilo ne spomenuti i voditeljicu programa koja je svojim izjavama izazivala različite reakcije i podsmijeh, pogotovo kod muškog dijela publike. Na kraju, svi prisutni su dobili certifikate i knjigu "Priručnik za razumijevanje odnosa s javnošću" autora Bože Skoke. ■

Studentski list Manager - Zagreb

Oružje protiv krize

- Produktivnost i inovacija

Piše: Nikola Sučec

Sve do sredine 19. stoljeća Japan je odbijao prihvatiti bilo kakav strani utjecaj, no nakon što su Amerikanci prisilno uspostavili veze s tom zemljom, Japan je doživio opći procvat kojeg do danas krasi marljivost, požrtvornost i zajedništvo cijelog društva.

Treća svjetska ekonomija

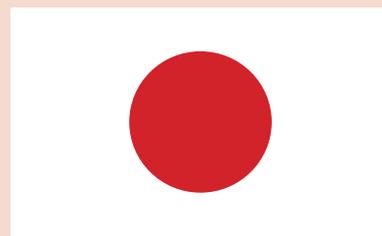
Japan (Nippon ili Nihon-koku, jap.) je otočna država smještena u istočnoj Aziji, na lancu otoka istočno od azijskog kontinenta, na zapadnom rubu Tihog oceana. Japan čini arhipelag od više od tri tisuće otoka, a najveći otoci sa sjevera prema jugu su: Hokkaido, Honshu, Shikoku i Kyushu koji čine više od 97 posto površine. Veći broj manjih otoka okružuje ova četiri, kao i grupe udaljenih otoka Okinawa i Ryukyu. Japansko je otočje dio pacifičkog vatrene prstena i nastalo je kao posljedica podvlačenja Filipinske i Tihooceanske litosferne ploče pod Euroazijsku. Dva japanska slova koja označavaju ime Japana znače "izvor sunca" pa se tako cijela zemlja često naziva "Zemlja izlazećeg sunca". Po državnom uređenju Japan je ustavna parlamentarna monarhija s carem na čelu. Japan je i deseta zemlja svijeta po broju stanovnika s nešto manje od 128 milijuna, od kojih 99% čine Japanci. Glavni grad je Tokio koji sa susjednim gradovima čini i najveću svjetsku aglomeraciju s više od 30 milijuna stanovnika. Japan je jedna od vodećih svjetskih sila. Po nominalnom BDP-u je druga najveća svjetska ekonomija, a po paritetu kupovne moći treća iza SAD-a i Kine. Jedna je od tehnološki najrazvijenijih država svijeta, vodeći na mnogim poljima znanstvenih istraživanja posebice u elektronici i robotici. Japan je član Ujedinjenih naroda, G8, G4, OECD-a i APEC-a. Oko 73 posto zemlje je brdovito, s planinskim lancem

koji se proteže preko glavnih otoka. Kako je malo ravnica, mnoga brda i planinski obronci se obrađuju sve do vrha, a na svakoj većoj ravnicama su se razvili važniji gradovi. Japan je visokorazvijena zemlja premda ne pripada zemljama najranije industrijalizacije. Japan je četvrti svjetski izvoznik i šesti uvoznik. Najviše izvozi u SAD - 22,8 posto, Europsku Uniju 14,5 posto, Kinu 14,3 posto, Južnu Koreju 7,8 posto te Tajvan 6,8 posto. Automobili, elektronički uređaji i strojevi su glavna izvozna roba. Najviše uvozi iz Kine - 20,5 posto, SAD-a 12,0 posto, Europske unije 10,3 posto, Saudijske Arabije 6,4 posto, Ujedinjenih Arapskih Emirata 5,5 posto i Australije 4,8 posto. Zbog nedostatka prirodnih bogatstava gotovo sve sirovine mora uvoziti. Uvoze se strojevi, fosilna goriva, hrana, posebice meso, tekstil i sirovine za potrebe industrije.

Organizacija na prvom mjestu

Japanci su mjesto u gospodarskom vrhu svijeta postigli svojom marljivošću, izuzetnom random disciplinom i izvrsnim organizacijskim sposobnostima. U razdoblju početka izuzetnog gospodarskog rasta nakon Drugog svjetskog rata Japanci se nisu sramili učiti od drugih te su slali mnogobrojne studente i stručnjake na usavršavanje u razvijenije zemlje, posebice u SAD. Japansko gospodarstvo karakterizira bliska suradnja vlade i privatnog industrijskog sektora posebice na razvitku znanosti i tehnologije te niz poteza i velika ekonomska sloboda. Japan je jedna od tehnološki najrazvijenijih zemalja svijeta. Za istraživanje i razvoj ulaže više od 3 posto BDP-a, a s više od 130 milijardi USD-a ima treći najveći proračun za znanstvena istraživanja. Japanskom poslovnom filozofijom koja ističe dužnost poslodavaca da pod svaku cijenu izbjegnju masovna otpuštanja u vrijeme recesije

PROFIL ZEMLJE: JAPAN

te garancijom cjeloživotnog zaposlenja (shushinkoyo) postiže se čvrsta veza između radnika i poslodavaca te jača duh zajedništva i solidarnosti. Ipak, nedavno su japanske tvrtke donekle počele napuštati te norme radi većeg profita. Prepoznatljiva karakteristika japanske ekonomije je i čvrsta veza proizvođača, dobavljača, distributera i banaka povezanih u grupe (Keiretsu), te ugodna veza s vladinim birokratima (Shunto). Do sredine 19. stoljeća Japan je bio zatvoren za bilo kakve utjecaje izvana. Tako je bilo sve do 1854. kad su američki brodovi uplovili u japanske luke i prisilno uspostavili vezu s Japanom. Provedene su "Meiji" reforme te je započeta industrijalizacija. U razdoblju od 1870. do 1937. Japan ostvaruje brži gospodarski rast nego većina drugih država. Japanski proizvođači u tom razdoblju osvajaju svjetsko tržište proizvodima niže i srednje kvalitete uspješno imitirajući tuđe proizvode ali i radeći na njihovom usavršavanju. Prije Drugog svjetskog rata gospodarstvo je vodilo nekoliko bogatih obitelji zvanih "zaibatsu", u suradnji s vladom. Poslije poraza u Drugom svjetskom ratu okupacijske vlasti raspuštaju velike obiteljske tvrtke. Unatoč tome Japan započinje izrazito brz i uspješan gospodarski napredak koji se naziva "japansko čudo". U 60-im godinama gospodarski rast je iznosio deset posto, u 70-im pet posto, a u 80-im godinama četiri posto. Doživjevši svojevrsnu gospodarsku eksploziju, Ja-

Japanci su mjesto u gospodarskom vrhu svijeta postigli svojom marljivošću, izuzetnom random disciplinom i izvrsnim organizacijskim sposobnostima. U razdoblju početka gospodarskog rasta nakon Drugog svjetskog rata Japanci se nisu sramili učiti od drugih, te su slali mnogobrojne studente i stručnjake na usavršavanje u razvijenije zemlje, posebice u SAD

pan je u ranim 1990-ima ušao u razdoblje svojevrstne gospodarske stagnacije, s rastom samo 1,5 posto BDP-a. Azijska gospodarska kriza nije pogodila Japan koji je proživljavao unutrašnju krizu. Napori Vlade da ožive ekonomski rast imali su mali uspjeh. Početkom 2003. godine japansko gospodarstvo se počelo oporavljati, godišnji rast iznosio je 2 posto, dok je rast nakon 2005. godine povećan na 2,8 posto. Budući da je samo 17 posto površine raspoloživo za poljoprivrednu obradu što zadovoljava tek 75 posto potreba stanovništva za hranom, poljoprivredni sektor je jako zaštićen. Vlada regulira usluge male kultivacije što je uzrok izrazite plodnosti zemljišta. Uvoz riže je najviše zaštićen i ujedno subject carinske tarife od 490 posto i ograničen normom od samo 3 posto totalne trgovine riže. Japan uvozi više od 50 posto žitarica i gotovo cijelu potražnju mesnih proizvoda zadovoljava uvozom. Ima jednu od najvećih ribarskih flota te je odgovoran za 15 posto svjetskog ulova ribe.

Sve karte u izvoz i tehnologiju

Japanska industrija je izrazito razvijena te iako je izražena tercijarizacija gospo-

darstva Japan i dalje svoju gospodarsku snagu temelji na industriji čija snaga se temelji na velikom broju obrazovanih radnika i na visokorazvijenoj tehnologiji. Industrija zauzima trećinu japanskog BDP-a. Najvažnije industrijske grane su crna i obojena metalurgija, brodogradnja, automobilska, elektrotehnička i elektronička industrija.

Takav gospodarski uspjeh pravo je čudo budući da je Japan siromašan sirovinama neophodnim za navedene industrijske grane. Japan je najveći izvoznik čelika u svijetu te najveći proizvođač brodova i automobila. Jedna od najuspješnijih industrijskih grana je automobilska industrija koju predvodi šest velikih kompanija koje imaju brojne proizvodne pogone širom svijeta. To su Toyota, Honda, Nissan, Mitsubishi, Mazda i Suzuki. Japan je također i proizvođač najrazličitijih električnih i elektroničkih aparata poput televizora, videokamera, telefona, mobitela, računala. Drži velik dio tržišta razmjene visoke tehnologije kao što su: poluvodiči, industrijske kemikalije te djelovi strojeva. Graditeljstvo je dugo jedna od najvećih industrija Japana s pomoću vladinih ugovora s privatnim sektorom. Robotika je velika

ekonomska snaga. Japan posjeduje 410 tisuća od svjetskih 720 tisuća radećih robota. Uslužni sektor broji do dvije trećine totalnog ekonomskog dobitka. Bankarstvo, osiguranje, posjedi, nekretnine, prijevoz i telekomunikacije su sve glavne industrije. Preživjeti krizu Japanska inovativnost i sposobnost prilagodbe tržišnim uvjetima vjerojatno će doći do izražaja i u 2009. godini, kad bi globalna finansijska kriza trebala ostaviti najveći utjecaj na realni sektor diljem svijeta. Sve oči japanskih izvoznika biti će zasigurno uprte i u Sjedinjene Američke Države koje otkupljuju petinu ukupnog japanskog izvoza, baš kao i prema Kini, koja pak Japance snabdijeva petinom ukupnog uvoza. Kao ključne dugoročne probleme tamošnje privrede ekonomski analitičari izdvajaju golemi javni dug, koji je 182 posto veći od BDP-a te starenje populacije, odnosno nedovoljno razvijena pronatalitetna politika. Postoje određeni strahovi i od nametanja većih poreza koji bi usporili ionako slabšan gospodarski rast. Sa socijalnog aspekta nastoji se smanjiti razlika između primanja građana koje su se u proteklih desetak godina pod utjecajem globalizacije i liberalizma snažno povećale. ■

ZRAČNA LUKA MOSTAR

Poslovanje Međunarodne zračne luke u Mostaru

Razgovarao: Ivo Kraljević

Ovaj broj Sefa nudi vam intervju s gosp. Zoranom Galićem, dipl. ing. rukovoditeljem Sektora prometa i sigurnosti Zračne luke Mostar.

Možete li nam reći više o sebi, svojoj funkciji na ovom radnom mjestu i iskustvu koje imate u ovoj djelatnosti?

Nakon završene gimnazije u Mostaru, školovanje sam nastavio na Fakultetu prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Po završetku studija, zaposlio sam se u Zračnoj luci Mostar. Obzirom na izazove i probleme s kojima sam se susretao u svakodnevnom radu te usljed izrazitog deficita inženjera aeroprometa odlučio sam nastaviti sa školovanjem. Upisao sam poslijediplomski magistarski znanstveni studij na Fakultetu prometnih znanosti u polju "Tehnički i tehnološki sustavi u zračnom prometu i transportu", a trenutno radim na pripremi Magistarskog znanstvenog rada.

Trenutno sam raspoređen na mjesto rukovoditelja Sektora prometa i sigurnosti. Pored pregovora sa stranim kompanijama oko uvođenja novih linija i predstavljanja zračne luke potencijalnim poslovnim partnerima, dio posla je i organizacija aktivnosti oko sigurnog prihvata i otpreme zrakoplova, putnika i roba. Drugi dio poslova spada u do-

menu sigurnosti (safety) te se odnosi na sigurnost obavljanja zrakoplovnih operacija te smanjenje i kontrolu rizika obavljanja operacija na aerodromu. Vrlo često ljudi ne razumiju razliku između dva pojma „Safety“ i „Security“. Značenje i opis poslova te odgovornosti značajno se razlikuju.

Kada je osnovana Međunarodna zračna luka Mostar, kako se ona razvijala i koji su važni događaji obilježili njenu povijest?

Godine 1956. Savezni sekretarijat narodne obrane (SSNO), Ratno zrakoplovstvo (RZ) i Protiv zračna obrana (PZO) naručili su izgradnju betonske manevarske površine na lokaciji Ortiješ za potrebe ratnog zrakoplovstva FNRJ. Do tada je korišten travnati aerodrom u Jasenici koji nije mogao zadovoljiti potrebe novog zrakoplovstva. Novoizgrađeni aerodrom Ortiješ služio je isključivo za vojne potrebe sve do 1965. godine.

Dogovorom između Sekretarijata obrane Mostara i Jugoslovenskog aerotransporta (JAT) iz Beograda 01.01.1965. godine utemeljen je JAT - Pogon za aerodrom-

ske usluge Mostar kojim je dogovoreno da JAT uspostavi redoviti domaći promet na liniji Beograd – Mostar - Beograd svakodnevno, sa noćenjem u Mostaru, avionom tipa DC-3 sa 26 sjedišta. Također je dogovoreno da planirane gubitke u poslovanju Aerodroma Mostar pokrivaju utemeljitelji po pola. Tada je bilo uposljeno 11 radnika, a sjedište firme bilo je u gradu s tim što bi se na aerodrom dolazilo samo u vrijeme prihvata i otpreme zrakoplova na vojnoj stajanci i privremenoj zgradi od cca 50 m².

Naglo zanimanje zračnih prijevoznika za aerodrom Mostar počelo je radi velikog interesa vjernika iz cijelog svijeta oko osporavanog fenomena Međugorja.

Uvidjevši situaciju, JAT Beograd odmah uspostavlja redovite linije zrakoplovima tipa DC9 kapaciteta 115 putnika, B737 kapaciteta 137 putnika i B727 kapaciteta 156 putnika za Beograd, Zagreb i London. Pored redovitih linija iz i za Mostar JAT uvodi i neredovite letove iz Italije i Francuske. Od inozemnih zrakoplovnih prijevoznika najviše ih je bilo iz Republike Irske (Dublin, Cork i Nock), a iz Italije (Bergamo, Trst, Milano). Neposredno pred rat, najbrojniji su bili američki vjer-

nici, koji bi dolazili JAT-om iz New Yorka do Zagreba ili Beograda sa vezom za Mostar.

Od 02.04.1992. kada je počelo granatiranje Mostara, kada i počinje rat, pa do 16.06.1992. godine nije bilo moguće izvršiti uviđaj u stanje aerodroma nakon ratnih operacija i razaranja

07. srpnja. 1998. godine Zračna luka Mostar ponovno je otvorena za prihvati i otpremu zrakoplova, putnika, robe, pošte i prtljaga. Istog dana Air Bosna i Croatia Airlines izvršili su promotivne letove.

Dana 31.10. 2007. godine, i zadnje snage EUFOR-a odlaze sa lokaliteta Međunarodne zračne luke – aerodroma Mostar i doći će do povrata cjelokupnog aerodromskog kompleksa Ministarstvu obrane BiH koje će isti dijelom ustupiti FEDCAD i Gradu Mostaru.

Koji redoviti i ostali letovi postoje na zračnoj luci?

Trenutno postoje dvije redovite linije:

*Mostar – Istanbul – Mostar

*Mostar – Stuttgart – Mostar

Linija sa Istanbulom uvedena je prije tri godine te je pokazuje dobre rezultate. Linija sa Stuttgartom uvedena je tijekom ove godine i do sada pokazuje vrlo dobre rezultate te je realno očekivati da se zadrži. Uvođenje linije sa Stuttgartom bio je rezultat zajedničkog rada i napora Uprave zračne luke Mostar, Grada Mostara te zrakoplovne kompanije BH Airlines.

Trenutno intenzivno radimo na uvođenju redovite linije za Beč. Postoje mnogi razlozi koji idu u prilog otvaranju te linije. Ostvarili smo izuzetno dobre kontakte sa predstavnicima Austrian Airlinesa te smo postavili zajedničke ciljeve gdje svatko treba odraditi svoj dio posla kako bi se stvorili preduvjeti za otvaranje linije. Posla je izuzetno puno, zahtjevi za ulaganjima i modernizacijom su izuzetno veliki, a vremena je jako malo jer je otvaranje linije planirano za ljetnu sezonu 2009.

Postoji li potražnja za međunarodnim letovima iz Mostara i što činite da se ona poveća?

Potražnja postoji mada je mala. Mostar i cijela regija Hercegovina nemaju dovoljan potencijalni broj putnika da bi uvođenje redovitih linija na više destinacija većim zrakoplovom bilo ispla-

tivo. Procjenjuje se da u razvijenim europskim zemljama oko 10% ukupnog stanovništva redovito putuje zračnim prometom dok u manje razvijenim zemljama analize ukazuju na svega 5-7%. Ako ove parametre primjenimo na Hercegovinu odnosno Zračnu luku Mostar vidjet ćete da tu nema previše mogućnosti. Ono što predstavlja realnu mogućnost za zračnu luku Mostar je turizam i charter promet.

Spomenuli ste da turizam predstavlja veliku priliku za Zračnu luku Mostar. Na koji način smatrate da turizam može utjecati na povećanje prometa?

Kada se govori o prometu u turizmu,

***Trenutno postoje dvije redovite linije:
*Mostar – Istanbul – Mostar
*Mostar – Stuttgart – Mostar
Linija sa Istanbulom uvedena je prije tri godine, te je pokazuje dobre rezultate.
Linija sa Stuttgartom uvedena je tijekom ove godine i do sada pokazuje vrlo dobre rezultate, te je realno očekivati da se zadrži***

prije svega treba poći od njegove svrhe i zadatka koje u turizmu mora ispunjavati. U turizmu se promet promatra isključivo kao pomoćna uslužna djelatnost koja omogućuje dolazak turista na odabrana odredišta pri čemu veliku ulogu svakako imaju vrijeme putovanja i uslužnost prijevoza.

Najveću razinu uslužnosti trebao bi ponuditi zračni prijevoz odnosno u prvom redu Zračna luka Mostar koja je uglavnom rezervirana za dolazak turista izvan državnih granica. U prometnom smislu veliki značaj za razvoj turizma u Hercegovini ima povezivanje Zračne luke Mostar sa cestovnim prijevozom i postojećom, još uvijek lošom, cestovnom infrastrukturom kod nas.

Danas je nemoguće zamisliti planiranje ekonomskog razvoja neke zemlje ili

neko područje (u ovom slučaju regije Hercegovina) bez postojanja odgovarajućeg prometnog sustava. Stoga se prometni sustav javlja kao inicijalni čimbenik ekonomskog razvoja neke regije, pa i države.

Što se pak zračnog prometa tiče, suvremeni turizam obilježen je masovnim turističkim kretanjima i putovanjima na velikim udaljenostima. U vezi s tim prometni sustav postavljaju se zahtjevi glede prijevoza velikog broja turista te savladavanja velikih prostornih razlika. Prema tome, turistička područja koja očekuju široku potražnju svojih turističkih usluga, kada je riječ o prometnom sustavu, moraju biti pokrivena dobrom mrežom zračnih luka. Veliki prometni potencijal za Zračnu luku Mostar krije se upravo u turističkim potencijalima kojima obiluje hercegovačka regija, te blizina Jadranskog mora, a osobito južne Dalmacije s kojom je Hercegovina relativno dobro prometno povezana. Zbog toga smatram da je razvoj zračne luke Mostar pored ostalog potrebno vezati i za razvoj turizma.

Zračni prijevoz je moćna infrastruktura koja se ističe kao velika potpora ekonomskom razvoju svih naprednih zajednica. Hoće li razvoj zračne luke biti popraćen ekonomskim razvojem naše regije?

Zračni promet je po svojoj prirodi globalan, rezultat je vrlo razgranate i kompleksne interakcije između država, proizvođača, operatora, procedura i tehničkih sustava, te kao sustav mora udovoljavati

međunarodnim standardima i jedinstvenoj praksi..

Ekonomske beneficije zrakoplovne industrije su nedvojbeno sa udjelom od 8% u svjetskom bruto domaćem proizvodu i oko 29 milijuna radnih mjesta. Zrakoplovna industrija jedina, s aspekta cjelokupne transportne industrije, može osigurati efikasno globalno povezivanje, što je glavni preduvjet za daljnji razvoj svih vidova svjetskog poslovanja.

U razdoblju od 1960. godine, bilježi se rast zračnog prometa po godišnjoj stopi od 11% za robni promet, a 9% za putnički promet, što je 2,4 puta više od prosječnog rasta bruto domaćeg proizvoda. Prognoze potvrđuju daljnji trend rasta zračnog prometa po godišnjoj stopi od oko 6%.

U 2006. ukupno je prevezeno blizu 2 mil- ►►

ijarde putnika što je otprilike četvrtina svjetske populacije, te preko 40 milijuna tona robe. Ostvareni prijevozni učinak iznosio je oko 450 milijardi tonskih kilometara. Svjetska komercijalna flota danas broji više od 21,5 tisuća zrakoplova, od kojih je gotovo 17,5 tisuća mlaznih i oko 4 tisuće turbo-prop zrakoplova.

Europska zrakoplovna industrija obuhvaća više od 130 zrakoplovnih kompanija, mrežu od 450 međunarodnih aerodroma i više od 60 davatelja usluga kontrole zračnog prometa.

Neosporivo je da će razvoj prometa u Zračnoj luci Mostar u mnogome doprinijeti gospodarskom razvoju Hercegovine u svakom smislu s tim da je prije svega neophodno da regija prepozna i uvidi značaj i koristi koje može imati od međunarodne zračne luke. Obzirom da je zračni promet globalnog karaktera samim tim infrastruktura, oprema, tehnika i tehnologija rada te razne procedure u zračnom prometu moraju biti usklađene s međunarodnom regulativom i standardima, a s druge strane neophodno je podići razinu kvaliteta usluga te omogućiti bolje uvjete putovanja našim putnicima.

Na koje probleme nailazite u svakodnevnom poslovanju te postoji li rješenje?

Zračna luka Mostar nalazi se u središtu znatno opremljenijih modernijih zračnih luka – Sarajeva, Dubrovnika i Splita te se ne može očekivati da ravnomojno idemo u tržišnu utakmicu. Zračnoj luci Mostar, kao međunarodnom aerodromu,

potrebno je prije svega, omogućiti bolje preduvjete za razvijanje posla koje zahtjeva međunarodna regulativa, a kako bi bili od koristi svim građanima regije koji koriste usluge zračnog prometa te potpora razvoju gospodarstva. Kontinuiranim ulaganjem bi se postupno stekli preduvjeti koji će, uvjeren sam, uz aktivniji marketing i angažman domaćih i stranih tour-operatora dovesti do značajnog povećanja prometa preko Zračne luke Mostar, a samim tim i do otvaranja većeg broja radnih mjesta.

Za primjer bih uzeo zračnu luku W. A. Mozart u Salzburgu, Austrija. Naime gospodarstvenici grada Salzburga (neznatno veći od Mostara – oko 140 000 stanovnika) i salzburške regije, prepoznali su značaj te zračne luke za turističke destinacije koje se nalaze u neposrednoj blizini (zimski turizam). Napravljen je strateški plan razvoja, ekonomska studija opravdanosti te su kontinuirano ulagana sredstva potrebna za razvoj, opremanje i marketing. Za pet godina napravljena je analiza rezultata koji su pokazali da je zračna luka po rezultatima premašila očekivanu projekciju što je bio siguran znak da su na dobrom putu. Isti ili sličan model može se primijeniti i na Zračnu luku Mostar koja se nalazi u sličnom položaju kao i zračna luka u navedenom primjeru – naravno ako regija Hercegovina treba i želi modernu zračnu luku.

Zračna luka Mostar nalazi se u središtu trokuta tri znatno bolje i opremljenije zračne luke Sarajeva, Splita i Dubrovnika. Veći dio prometnih tokova preusmjeren je na navedene zračne luke te putnici

Samo je jedan Tour operator, koji organizirano dovodi hodočasnike u Međugorje, preko Zračne luke u Dubrovniku doveo približno 10.000 hodočasnika, a koji su se nakon slijetanja višesatnom vožnjom autobusom, transportirali u Međugorje. Ne treba ni spominjati koliko bi značilo za državu, grad i regiju intenziviranje prometa preko Zračne luke Mostar

koji bi koristili usluge Zračne luke Mostar primorani su da koriste nepovoljnija odredišta.

Kao primjer navodimo podatak da je samo jedan Tour operator koji organizirano dovodi hodočasnike u Međugorje (aranžmani po 5 dana) preko Zračne luke u Dubrovniku doveo približno 10.000 hodočasnika, a koji su se nakon slijetanja višesatnom vožnjom autobusom, transportirali u Međugorje. Ne treba ni spominjati koliko bi značilo za državu, grad i regiju intenziviranje prometa preko Zračne luke Mostar.

Dakle perspektiva postoji, a potencijali su veliki. Smatram da zračna luka Mostar treba odigrati ključnu ulogu u razvoju ne samo turizma nego i gospodarstva regije. Dakle za uspješan razvoj prometa Zračne luke Mostar neophodna je znatno veća sinergija svih sudionika u kreiranju gospodarske i turističke politike, a uz takav pristup siguran sam da zračna luka ima svijetlu budućnost.

U ime studentskog lista ekonomskog fakulteta u Mostaru (Sveučilište u Mostaru) želim Vam puno uspjeha te da se ostvare sve vizije i misije koje ste imali na umu. Puno sreće u budućnosti. ■

Standardiziraj ovo!

Piše: Ivo Kraljević

BiH poduzeća pred valom certifikacije

Cijenjeni čitatelji!

Upozoravamo da je sadržaj ovoga članka prilično uznemiravajući, tenjegovo čitanje može prouzročiti ozbiljne posljedice. Ako poslije čitanja prepoznate simptome želje za poduzetništvom, planiranjem, upravljanjem, vođenjem, kontroliranjem i br-zom zaradom, odmah se obratite vašem dežurnom liječniku. Hvala, UREDNIŠTVO!

Ovaj rad je rezultat više-godišnjeg napornog rada:

- učenje engleskog jezika (10 godina)

- informiranje na internetu (7 dana)

Tržišna ekonomija je kao nogometna utakmica. Što bi bilo zajedničko tržišnoj ekonomiji i nogometu, pomislio bi priprost čovjek.

Ali, u današnje vrijeme

se različite stvari dovode u vezu, nije logički, znam, ali ako danas želite zabiti gol u tržišnom natjecanju, ne smijete logički razmišljati. Svako poduzeće je igrač koji želi zabiti barem jedan gol. Svatko želi svojih 5 minuta slave. Da bi zabili gol moramo biti na utakmici. Da bi bili na utakmici, moramo imati svu potrebnu opremu, bez opreme ne ide. Dalje, ne možemo primiti loptu u ruke na centru, po šamarati par igrača, doći do gola, odgurnuti golmana i nabiti loptu u mrežu. Ne, ne! Čak i da to učinimo svi će nas mrziti. Ne samo to da će nas ignorirati, popljuvati, baciti bocu na nas, nego će nam zabraniti igrati! Vidjeli bismo kada bi opet kročili na zeleni travnjak. Što želim reći, trebaju se poštivati određena pravila. Ta pravila razlikuju nogomet od boćanja. Tek unutar pravila možemo svojim kreativnim, domišljatim i golgeterskim radnjama osvojiti publiku i postati slavan. Podsjeća li vas to na nešto? A da, na osvajanje tržišta. Naglasak je na okvirnim pravilima igre u kojoj vi, svojim akcijama osvajate publiku. Kažu da danas manageri moraju biti ble-savi i ljudi kako bi uspjeli u ovoj ludoj i

brzjoj tržišnoj utakmici. Možete biti brzi ili mrtvi. Ali kako naš don Stipan govori: "To nije tema oko koje smo se danas okupili". Tema oko koje smo se danas okupili je. Čekaj, čekaj, o nečemu sam htio pisati... a da ... ovaj ...!

(sada slijedi ozbiljni dio)

Okvirna pravila ponašanja u tržišnoj utakmici pored političkih, etičkih i pravnih ograničenja postavljaju nam neke supernacionalne organizacije među kojima je i ISO (International Standard Organization). Svatko govori ISO, ISO ali što je zapravo ISO? ISO je mreža, ISO je forum, ISO je točka sastanka. To je međunarodna mreža zemaljskih instituta za gospodarsko normiranje, koja je, oslobođena svih političko gospodarskih pritisaka, utjelovljena u Ženevi, u Švicarskoj, poslije Sjeverne Koreje i BiH, najneutralnijoj zemlji na svijetu. Ona predstavlja most između gospodarstava različitih zemalja. Riječ ISO dolazi od grčke riječi "isos" što znači jednako.

Što ISO radi?

ISO se upliće u brojne sfere gospodarskog života počevši od dječjih papučica do svemirske opreme. To je strašna multiconalica koja preko svojih 17500 donesenih standarda ostvaruje ciljeve zadane prije pedesetak godina kada je sama i nastala. Trajni cilj je osiguranje kvalitete proizvoda i usluga na svim razinama i dimenzijama. ISO vodi brigu o orijentaciji proizvoda prema zaštiti okoliša, kompatibilnosti proizvoda te poticanju kvalitativne i troškovne efikasnosti proizvodnje na svjetskoj razini. Svaka država, s ciljem poticanja standardizacije i zaštite svojih gospodarskih grana i potrošača, je utemeljila svoje vlastite institute za standardizaciju. Kada je globalizacija poprimila ogromne razmjere, ti su se instituti počeli povezivati i usklađivati svoje dosadašnje standarde. I ne samo to, počeli su stvarati nove standarde. Počeli su se uvezivati s brojnim partner institucijama s kojima imaju i ugovore ►►

Standardiziraj ovo!

Izazov za BiH poduzetnike je izlazak na strana tržišta. Za takav projekt vam trebaju ovi silni certifikati. Pogledajte svoju okolinu. Sve je standardizirano! Standard za preoceanski prijevoz dobara je upriličen u željeznom kontejneru poznatih dimenzija. Standard za vaše telefonske i bankarske kartice (Maestro, Visa, Dinners) je također propisan

o međusobnoj suradnji. ISO preko njih "kopka" informacije i zahtjeve brojnih utjecajnih skupina diljem svijeta. Suradnja s WTO-om, MMF-om, WB-om, IBRD-om, UN-om, NATO-m i WEF-om je samo dio njihova partnerstva.

Standarde stvaraju stručni timovi (njih oko 50000), koji dolaze iz onih država i regija na koje se specifični standard odnosi. Stručnjaci dolaze uglavnom iz raznih partnerskih instituta (CENELEC – Europsko udruženje za elektrotehničku standardizaciju, ETSI – Europski institut za telekomunikacijske norme (Francuska), CEN – Europski komitet za standardizaciju, BIPM – Međunarodni ured za mjere, NIST – Nacionalni institut za standarde i tehnologiju (SAD), CSA – Kanadski udruženje za standarde, DIN – Njemački institut za normiranje, ECSI – Europski institut za telekomunikacijske norme), udruga, organizacija, sveučilišta te pogotovo poduzeća koja su prisutna kako bi branili svoju inovaciju. Stručni timovi su birani na takav način da paze na zahtjeve i interese svojih stakeholdera (države, poduzeća, organizacija za

zaštitu okoliša, patentnih ureda i dr.) Jedan od instituta koji najviše utječe na ISO je DIN (Deutsches Institut für Normung). DIN je veliki institut smješten u Berlinu te ima bogatu povijest. Njegov utjecaj je tako jak da su njegovi ekspertni timovi donijeli više od polovice ISO-vih standarda za strojarstvo, telekomunikacije i farmaciju, poslovanje s čelikom i metalom, i medicinu. U zadnje vrijeme mnogi europski građani se tuže na veliku količinu donesenih standarda, koji se tiču čak i privatnog života. Međutim i to je druga tema.

Koja su područja standardizacije?

Područja standardizacije su veoma brojna. Kada bi pokušao ispisati samo kategorije djelovanja ISO-a trebao bi mi cijeli SEF. Inače, najstariji standardi su se ticali inženjerskih područja kako bi intermedijarni i finalni proizvodi bili kompatibilni. Kasnije, porastom obujma međunarodne razmjene pojedine industrije i potrošači su se htjeli zaštititi pa se i broj standarda povećao. Kategorije standarda su zaista impresivne, nemojte se stidjeti pročitati ih dva puta: Menadžment i organizacija, Matemati-

ka, Prirodne znanosti, Medicina, Okoliš, Metrologija, Testiranje, Mehanika fluida, Proizvodnja, Prijenos energije, Elektrotehnika, Elektronika, Telekomunikacije, Informacijske tehnologije, Zlato i nakiti, Prometna sredstva, Vlakovi, Brodogradnja, Proizvodnja aviona, Svemirski brodovi i oprema, Poslovanje s materijalima, Pakiranje i distribucija dobara, Standardi pohrane podataka, Logistika, Odjevni predmeti, Prehrana, Rudarstvo i poslovanje s mineralima, Nafta i naftni preparati, Metalurgija, Drvna industrija, Staklo, Papirna industrija, Industrija gume, Industrija boja, Metalne konstrukcije, Građevinska oprema, Strojarstvo, Oružje i vojna oprema i dr. Zbog ogromnog broja kategorija koji u sebe uključuju i grupe (Groups), subgrupe (Subgroups), i razine (levels) standardiziranja, stručnjaci s ISO organizacije su uveli službenu klasifikaciju koja postoji pod imenom "Internacionalna klasifikacija za standarde" te se označava kraticom "ICS". To je nešto slično našem kontnom planu i uvelike omogućuje lakše prepoznavanje i pretraživanje te se promiče kao jezik standardizacije koji mnogi uče čitati.

Čemu služe standardi?

Moto ISO-a glasi: Bez standarda trgovina bi bila hazardna, znanost bi bila neznanstvena a tehnološki razvoj bi bio hendikepiran. Standardi služe potrošačima, gospodarskim subjektima, državi i svijetu:

Potrošači:

standardi omogućavaju da je proizvod orijentiran na zaštitu čovjekovog zdravlja (npr. normativi o hrani, kvaliteta medicinskih pomagala), zaštitu čovjekovog okoliša (filtracija automobilskih ispuha), čovjekove privatnosti (npr. buka određenih strojeva ili gustoća prometa u gradskom centru).

Gospodarski subjekti:

standardi omogućavaju lakše širenje tržišta, lakše metode poslovanja (npr. standardi o transportnim tehnikama), standardi omogućavaju zaštitu inovacija i intelektualnog vlasništva, standardi i sukladni

certifikati podiže bonitet poduzeća na međunarodnom tržištu, standard smanjuje odgovornost ako nešto pođe po zlu itd. Ponekad je standard i prepreka nekim novorođenim poduzećima jer ih nitko na tržištu ne shvaća ozbiljno budući da nemaju prateću dokumentaciju.

Državi i institucijama: ISO standardi donose smjernice za efikasno djelovanje i reprezentativnost. Određenim institucijama certifikati podižu međunarodni rejting (npr. instituti za ispitivanje kvalitete građevinskih projekata, određene arhitektonske i dizajnerske udruženja i dr.)

Svijetu: ISO pokušava voditi brigu o okolišu, potiče očuvanje kultura, spomenika i kulturne baštine i potiču društvo znanja i raznolikost. Tome služi porodica standarda ISO 14000 koja se za razliku od njihovog starijeg brata ISO 9000, koji se bavi osiguranjem kvalitete proizvoda i usluga, orijentira na pitanja zaštite okoliša (auto katalizatori, katalizatori na dimnjacima tvornica, briga oko biorazgradivim pakiranjima) i svim drugim djelatnostima, spravicama, i područjima koja omogućuju da nam planet ostane "zelen".

Gdje se informirati o standardizaciji i certifikaciji?

To nas najviše zanima? Kako dobiti certifikat o kvaliteti? Gdje naći informacije o uvjetima koji se trebaju ispuniti. Službene i najtočnije informacije o ISO i ostalim standardima se mogu

preuzeti na službenim stranicama ISO organizacije ([HYPERLINK "http://www.iso.org/"](http://www.iso.org/) <http://www.iso.org/>), ali se takva usluga mora platiti u iznosu od 15 – 60 švicarskih franaka ovisno o kojem se standardu radi. Zbog naplaćivanja ovih dokumenata ISO organizacija je redovito izložena brojnim kritikama (žali se vodećoj zajednici!).

Također, svaka zemlja članica ISO organizacije ima vlastiti institut o normativima koji je ujedno i glavno informativno tijelo o svim događanjima u svijetu. Ujedno oni služe i kao agenti između vas i ovlaštenih poduzeća u BiH i RH koji na našim prostorima vrše standardizaciju. U BiH djeluje naš domaći institut pod nazivom Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine - <http://www.bas.gov.ba/> kojem je eto sjedište slučajno u Sarajevu. BiH broji pet (5) poduzeća za osiguranje kvalitete proizvoda koja vrše certifikaciju poduzeća i organizacija po ISO i ostalim sukladnim standardima ovisno o grani djelovanja svojih klijenata. Do sada su ta poduzeća (zajedno s kolegama iz RH koji dio posla obavljaju i u BiH) proveli certificiranje 712 organizacija po ISO standardu 9001 i samo 50 organizacija po ISO 14001 koji regulira zaštitu okoliša. Najbolji dani tek slijede. Nemojte ignorirati niti gospodarske komore u vašoj zemlji, službe kod ministarstva gospodarstva a niti gospodarske sektore konzularnih predstavništva neke zemlje kod nas.. Konzultiranje više raspoloživih izvora je dobar pristup, pomalo i znanstven.

Još malo pa gotovo!

Kao što je Herr Jure Radić u svom nedavnom intervjuu rekao: "Iako imamo mnogo zaposlenih stručnjaka, naša najveća snaga je u broju međunarodno priznatih certifikata koje mi kao IGH posjedujemo, koji nam omogućuju da budemo aktivni na više tržišta istodobno". Unatoč tome što ovi certifikati omogućuju međunarodnu aktivnost, oni su i managersko-tehnički instrument za sprječavanje lakog ulaska u djelatnost i podloga za stvaranje privremenih monopola koje naplaćujemo. Međutim, različiti standardi nam omogućuju laku penetraciju na određena međunarodna tržišta. Takav jedan standard je i HALAL standard koji se odnosi na poslovanje na istočnim tržištima u kojima pretežno prevladava muslimansko stanovništvo. Ako nemate taj certifikat, gotovo, nema poslovanja. Pored ISO standarda već spomenuta poduzeća vrše vašu certi-

fikaciju i po ostalim standardima kao što su HACCP, IEEE, EURO CODE, EUREPGAPP, OHSAS 18001 i ostali. Sada vidimo da ISO standard nije sve što vam treba, ali on otvara vrata svim ostalim standardima. Treba li nam uopće standardizacija?

Izazov za BiH poduzetnike je izlazak na strana tržišta. Za takav projekt vam trebaju ovi silni certifikati. Pogledajte svoju okolinu. Sve je standardizirano! Standard za prekooceanski prijevoz dobara je upriličen u željeznom kontejneru poznatih dimenzija. Standard za vaše telefonske i bankarske kartice (Maestro, Visa, Dinners) je također propisan. A u zadnje vrijeme politika i pravila gradnje poslovnih i stambenih zgrada zahtijevaju da se prave odgovarajući prilazi i liftovi za hendikepirane osobe. Briga za sve. Pogledajte primjer hrvatske novogradnje!

U objavljenom planu ISO organizacije za razdoblje od 2005 – 2010. god. Navedeno je da je najveći izazov za ISO u budućnosti poboljšavanje rada javnog sektora i sveučilišta.

Provođenje sustava osiguranja kvalitete na sveučilištima na našim prostorima je u prvim koracima. Jedini instrument osiguranja kvalitete na Sveučilištu u Mostaru je godišnja studentska anketa koja bi mogla biti efikasnija. Smatramo da je malo ljudi na Sveučilištu u Mostaru orijentirano na osiguranje kvalitete obrazovnog procesa, a puno njih ne zna mnogo o tim stvarima. Jedina osoba koja je se sustavno bavila uvođenjem ISO i ostalih standarda na naše Sveučilište je sadašnji rektor prof.dr.sc. Vlado Majstorović koji ipak ovakve sustave polagano uvodi u našu sveučilišnu zbilju. Ali, sve te stvari zajedno frustriraju jer se većina strukturnih reformi odvija sporo te mnoge kvalitetne ideje ne nađi željenu publiku i ostaju samo na papiru. Sveučilište bi trebalo biti fleksibilno i efikasno, s ugrađenim sustavom koji ohrabruje naporan rad i potiče ostaviranje individualnih potencijala, a u svome temeljnom načelu mora biti istraživački orijentirano. Trenutno, sveučilišni kadar nema "vibru" za takve velike stvari. Zbog toga generacije talentiranih i nadarenih studenata i znanstvenih novaka propada. Sustav ih uvjerava da su učinili maksimum. Moramo si i sami postaviti određene standarde. Ono što će svakako doći za 20 godina možemo učiniti i za 10 godina. Izgled može varati, neka trenutna pravila se moraju prekršiti! Koja? Otkrijte sami! No, i o tome kasnije.

Slovenska škola „diplomacije“

Piše: Ante Čuvalo
Ekonomski fakultet Split

Spor između dvije zemlje

Da i sitni mogu biti dinamitni dokazuje nam posljednjih dana neumoljiva slovenska vanjska politika. Svjedoci smo svakog dana nespretnih akcija ali i odmjerenih reakcija na relaciji Ljubljana - Zagreb. Naime slovenska politika ali i šira javnost odlučila se na mirnodopsko ali provokativno prisvajanje teritorija za koje hrvatska tvrdi da je u okviru njenih granica te kao takve smatra ih dijelom svog ustavno-pravnog poretka. S druge, strane Slovenija tvrdi da je cijeli prostor Savudrijske vale ili Piranskog zaljeva, te nekoliko zaselaka na lijevoj obali rijeke/kanala Dragonje/sv. Odorika njezin sastavni dio. U svom nastupu Slovenija često koristi frazu da se u sporu s Hrvatom treba donijeti valjano rješenje koje će štiti interese slovenske države te stoga sve buduće odluke o spomenutim područjima treba donijeti na temelju pravičnosti. Ovaj izraz nije baš najjasnije shvaćen u hrvatskim političkim ali ni u pravnim vodama, što nije ni čudno jer termin pravičnost na slovenski znači malo ljepši naziv za teritorijalnu ekspanziju na susjedni teritorij.

No, vratimo se zakratko u prošlost. Naime, Slovenija je zajedno sa Hrvatskom bila dijelom SFRJ koja se službeno počela raspadati 25. lipnja 1991. kada parlamenti dviju zemalja donose odluku o prekidu svih državnopravnih veza sa SFRJ, te proglašavaju neovisnost. Granice koje su razdvajale te dvije države u okviru SFRJ (republičke granice) postale su granice dviju država. Ove granice potvrdila je Badinterova komisija koja je bila nadležna za utvrđivanje granica

Ivo Sanader, premijer Republike Hrvatske

među novonastalim državama. No, ta komisija nije utvrdila cjelokupnu granicu između dviju država što je kasnije postalo platformom međusobnih optužbi i podvala između Hrvatske i Slovenije. 90-ih godina Slovenija javno priznaje da ne kontrolira cijelu Savudrijsku valu/ Piranski zaljev, te da nema pristup otvorenom moru. Tih dan Slovenij je kao i Hrvatska bila na pragu oružanog sukoba s JNA zapravo s velikosrpskim težnjama da se kreira nova zajednica u kojoj će jedan narod imati prevlast nad ostalima. Izbjegavši dogotrjni sukob s JNA (Rat u Sloveniji trajao je 10 dana)

Slovenija se okrenula tranziciji te Euro-Atlanskim integracijama. Rezultat tih procesa je Slovensko pristupanje EU 1. svibnja 2004. Iste godine u ožujku Slovenija postaje članicom NATO pakta. Slovenija se vrlo brzo razvila u modernu europsku državu u okviru europske

obitelji. Šlag na kraju je slovensko pristupanje Euro zoni 1. siječnja 2007. čime Slovenija uvodi euro te postaje dijelom uskog kruga elitnih zemelja EU. Od tada Slovenska vanjska politika podređena je samo jednom cilju- izbijanju na otvoreno more. Iako ni sama nije znala kako će to postići, Slovenija je odlučila staviti svoj ugled na kocku te zagorčati život svojim susjedima. Unatoč svojem markantnom položaju kojega uživa u EU, Slovenija se odlučila okoristiti svojom boljom pozicijom u diplomatskom ratu kojega je započela s Hrvatskom.

Da sukob na relaciji Ljubljana Zagreb nije bilateralne prirode, a što bi trebao biti, dokazuje međuvladina konferencija 19. prosinca 2008. u Briselu na kojoj Ljubljana odlučuje stopirati hrvatske pristupne pregovore s Europskom Unijom. Objašnjenje slovenske diplomacije bilo je da u nekoliko

Osobne interese Slovenija je stavila ispred interesa Unije čime je ozbiljno ugrozila ne samo svoj ugled nego i daljne proširenje Unije prema jugoistoku Europe

Borut Pahor, premijer Republike Slovenije

pregovaračkih poglavlja RH prejudicira granicu s Republikom Slovenijom. Po prvi puta u povijesti Europske Unije jedna članica odlučila je dati crveno svjetlo za otvaranje pregovaračkih poglavlja zemlji kandidatu zbog neriješenog graničnog problema.

Ostalih 26 članica saveza ostale su začuđene odlukom slovenske strane da blokira Hrvatskoj pristupne pregovore s EU no budući da ih veže jednoglasna odluka o svim pitanjima (pravilo jednoglasnosti) nisu mogle puno toga učiniti da spriječe Sloveniju u svom naumu. Ovim potezom Slovenija je pokazala da još nije račistila svoje pradavne veze s balkanskim mentalitetom, te je ucjenom pokušala pridobiti ono što joj vjerojatno ne pripada. No, Slovenija ide i korak dalje u svom „krvavom diplomatskom pohodu“ po Hrvatskoj. Njezin parlament u veljači 2009. proglašava cijeli Piranski zaljev i sela s lijeve strane rijeke Dragonje slovenskim teritorijem. Maske su pale i Slovenija pokazuje pravo lice, jer je do jučer stopirala pregovore Hrvatskoj s EU zbog prejudiciranja granice, a danas je i sama odlučila malo crtati po kartama. Nakon početnog delirija koji je zahvatio Sloveniju zbog velikih diplomatski uspjeha, Slovenija se odlučila malo poigrati i sa Hrvatskim ulaskom u NATO. No, ta fronta i nije pretjerano zaživjela jer ipak

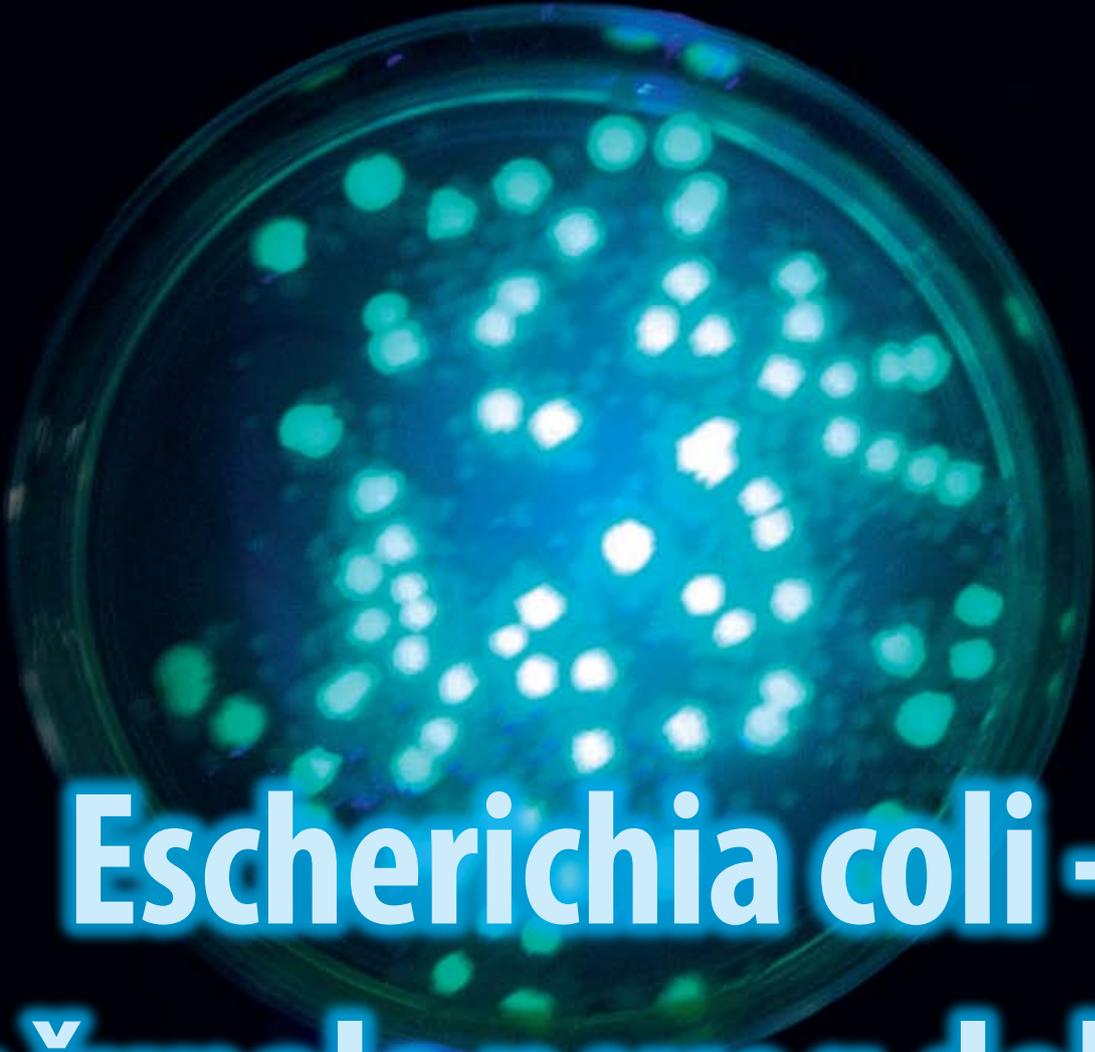
glavnu riječ u NATO-u vodi SAD ne EU pa je Slovenija ostala nasukana u svom naumu da blokira Hrvatskoj ulazak u ovu organizaciju. Slovenci su se ipak malo previše zanjeli da oni mogu stvarati novi svjetski poredak, pa su odlučili kočiti Hrvatsku tamo gdje mogu.

Osobne interese Slovenija je stavila ispred interesa Unije čime je ozbiljno ugrozila ne samo svoj ugled nego i daljne proširenje Unije prema jugoistoku Europe. Svima je postalo jasno da Slovenija želi izbiti na otvoreno more ne samo zbog broskog prometa nego i čitavog niza ostalih beneficija koje nosi more. To su prije svega riblji fond, te naftna i plinska polja na sjeveru Jadrana koja već godinama iskorištavaju Talijani ali i Hrvati.

Sloveniji nije baš svejedno što se u njenoj blizini vadi nafta i plin a da ona sama neme nikakve koristi niti ikakava pristup tim područjima. Valja napomenuti da je Slovenija u potpunosti ovisna o uvozu nafte i plina, čega je i ona sama svjesna ali želi promijeniti tu činjenicu. Oruđe koje je izabrala za tu misiju nije baš najsretnije riješenje kako za nju tako i za njene susjede. Pitanje granice, ukoliko se dvije strane ne mogu dogovoriti oko nje, je pitanje Međunarodnog suda u Haagu ili Međunarodni suda za

more u Hamburgu. Nikakva druga instanca nije nadležna, pa ni medijacija ili posredništvo EK na koju je Hrvatska prisiljena, ucrtavanju granice kako na kopnu tako ni na moru. Svako riješenje koje ponudi medijacija, a nužno dovede do iscrtanja granice zapravo je političko riješenje i zato je opravdan strah hrvatske strane ali i cjelokupne javnosti da medijacija nije mjerodavno tijelo za ovaj problem.

Sama Unija je zabrinuta zbog ponašanja svoje članice jer nejedinstvo koje prožima ovu organizaciju nije od jučer. Sjetimo se samo držanja EU kada se početkom 90-ih počela raspadati SFRJ, zatim sukob oko priznanja Kosova u veljači 2008., rat u Gruziji... EU nema mehanizme kojima bi mogla narediti svojim članicama da prihvate ono riješenje koje je u datom trenutku najbolje za cjelokupnu organizaciju. Ova organizacija ne funkcionira kao država, što je njen primarni cilj. EU je organizacija s jakim nacionalnim državama što koči njeni daljni institucionalni razvoj. Svjesna tog problema EU se odlučila na Lisabonski sporazum koji će postatit ustav buduće zajedničke države. Upravo ovaj sporazum mogao bi pomoći budućim zemljama da same odlučuju o dinamici pregovora s EU isključujući granični ili neki drugi problem iz pregovaračkog okvira. ■

Escherichia coli - računalo novog doba?

Dokle momci? Vašu osobnu i vozačku molim!

Piše: Mate Mikulić,
Farmaceutsko-biokemijski fakultet, Zagreb

Razvoj projekta

Znanstvenici s Davidson College-a u suradnji s kolegama s Missouri Western State University-a u Sjedinjenim Američkim Državama došli su do nevjerojatnog otkrića u ponašanju bakterije *Escherichia coli* i dali osnovu razvoja nove generacije kompjutora. Projekt je započeo u svibnju 2007. godine, pod vodstvom znanstvenika Karmella Haynes, Jim Dickson, Malcom Campbell i drugih. Nova generacija kompjutora neće se temeljiti na poluvodičima poput silicija,

nego na preslagivanju strukture DNA same bakterije, te će na taj način bakterije biti sposobne obrađivati i pohranjivati podatke.

Prednost ove nove tehnologije je u tome što je relativno brzo, lako i jeftino uzgojiti bilijune novih bakterija te ih koristiti u obradi podataka i rješavanju matematičkih zadataka.

Iako se mogućnost iskorištavanja *E. coli* u ove svrhe proučava čitavo desetljeće od strane različitih znanstvenika, tek posljednja istraživanja su došla do ozbiljnijih rezultata. Da bi provjerili uspješnost bakterija pri rješavanju zadataka, postavljen je jedan klasični matematički problem.

Rješavanje "Problema zagorene palačinke"

Matematički problem "zagorene palačinke" predstavlja imaginarni složak palačinka koje su različitih veličina. Svaka je s jedne strane zagorena, a s druge zlatne boje, te su u složku nasumično poređane. Cilj zadatka je u minimalnom broju poteza okretati palačinke tako da svima zlatna strana bude okrenuta prema gore, te da budu posložene tako da se najveća palačinka nalazi na dnu složka, a sve manje prema vrhu do najmanje. Složenost ovoga matematičkog zadatka se povećava sa svakom dodanom

palačinkom.

Tako za šest palačinki postoji 46 080 mogućih rješenja, a za dvanaest palačinka postoji 1.9 bilijuna permutacija.

Jedna od najvećih prednosti bakterijskih računala, nad silicijskim jest u tome da, kada silicijski kompjuter dobije određeni matematički zadatak, pokušava ga riješiti tako da procesira svako moguće rješenje dok ne dođe do pravoga. U teoriji novi kompjutori bi radili na principu da svaka bakterija provjerava određeno rješenje, što znači da na koloniji od nekoliko bilijuna bakterija bi se došlo do rješenja u relativno kratkom vremenskom roku.

Bakterija E.coli sposobna je za ove operacije radi enzima pod nazivom Hin invertaza, koji ona inače ne posjeduje. Ovaj enzim se nalazi u Salmonellae te služi kao aktivator ponašanja bakterije kada uđe u organizam. Enzim ima sposobnost da izreže dio od 26 baza DNA,

okrene ih za 180 stupnjeva i ponovno spoji unutar strukture DNA.

Unutar E. coli Hin invertaza rekombinira DNA koja predstavlja matematički zadatak. To se odražava na bakteriji u obliku zelenog i crvenog fluorescentnog svjetla te se na taj način signalizira da je bakterija pravilno riješila zadatak. Zasad je E.coli računalo uspelo riješiti problem zapečene palačinke sa samo dvije palačinke, što nije toliko teško budući da u tom slučaju postoji samo 8 mogućih rješenja.

Primjene nove tehnologije

Također je velik potencijal u pohrani podataka. Ako zamislimo da je pravilan poredak 1, a obrnuti 0, dobijamo binarni sustav što je osnova za pohranu podataka. Zasad ta rekombinacija DNA je nasumična, što znači da bi znanstvenici morali steći veću kontrolu nad samom rekombinacijom da bismo mogli govori-

ti o nekoj značajnijoj pohrani podataka. No i u tom dijelu istraživanja napravljen je pomak. Šaljući signale bakterijama postiglo se da jedna bakterija oponaša fluorescentnost druge. Što bi u budućnosti moglo značiti da se određenim signalima, na sličan način kao kod bakterija, može djelovati na ljudske matične stanice, te ih pretvoriti u tkivne, što bi bio veliki napredak u području transplantacije organa.

S obzirom da je osnova evolucije rekombinacija DNA u nepovoljnim uvjetima, ovakva računala bi vrlo lako mogla izračunati koliko je mutacija DNA potrebno, da se neka vrsta razvije od svog predka do današnjeg izgleda. Nije potrebno spomenuti da ova tehnologija ima bezbroj primjena u svim granama industrije, a ekonomski je isplativija od silicijskih kompjutora.

No ona je još u povojima, te će proći još dosta godina dok ne vidimo ovakvo računalo koje će moći rješavati složenije zadatke. ■

What it feels like to be a student in Bucharest, Romania

University Politehnica of Bucharest

A more “non-conventional” approach

Maria Ioana Pastrama
University Politehnica of Bucharest

The University Politehnica of Bucharest (or the Technical University) has many stories going around it. From ideas about students being all nerds with big round glasses and suspiciously close relationships with their computers, to legends about teachers who strongly believe they had been dolphins in a past life. From funny stories about some teachers who never pass you at their exams, for as long as you live to widely spread “engineer jokes”. It’s all here. But we musn’t believe everything we hear.

The studies

The first thing your ex-classmates from high school tell you when they hear you’ve entered Politehnica University is “what’s wrong with you?”. And if you’re a girl, it’s “are you out of your mind?!”. And indeed, the studies are quite difficult.

But not impossible. For people who are not studying engineering, “Resistance of Materials” or “Machine Tools” may sound scary, but in the end it’s all about having the necessary logics to understand these things.

However, the number of students who don’t pass the year and have to repeat it is quite high. A very famous saying about Politehnica is “the first seven years are difficult, until you get to the third year of studies”. After that everything becomes so much easier.

And although it’s difficult and,

as we say, “gray-hairs-giving”, Politehnica offers a lot of opportunities after graduation. Because nowadays engineers are needed in so many fields, once finishing the studies (including master studies), you can be pretty sure you’ll find a good position in a company where engineers are needed. Or even in a bank, as lately, banks have been searching for economical engineers in Bucharest. So after at least seven years, you can begin making money!

The teachers

Teachers in Politehnica University are legendary. Of course, because they are intelligent and have brought great contributions to science. But also, because they are well...special.

There is always something funny about them. For example, almost all the teachers from the Technology department are typically like this: your average 50-year-old single man, with old clothes, living alone in a small apart-

ment, owning many pets and occasionally having a drink with the neighbours at the bar at the corner of the street. That doesn’t mean they’re not good teachers.

Then there are the stories. Those that pass from generation to generation of students and you have to know if you’re a real “poltehnist”. Like a very famous story about a teacher from the Electronics department who was so obsessed with his subject and always

keeping his lectures, that he once taught to an empty class. They say that there was a homeless person in that classroom, sleeping on a desk. The teacher went in, saw him, and started to teach his lecture to an (almost) empty room. Oh, and the story about the teacher who thought he was the reincarnation of a dolphin! Actually, I’ve heard he told his students he had been different animals every day, but the one he preferred was a dolphin.

And not to forget my very famous Math teacher, the one that the whole university knew for being 100% pure evil. She would get angry if you tried to break a piece of chalk in two when you were at the blackboard; she would remember you forever if you dared not to say “hello” when you met her on the hallways; she would send you home if you were one minute late. In one word, as we said it, “she was the devil”.

The students

In general, everyone outside of the university thinks students at Politehnica are

In general, everyone outside of the university thinks students at Politehnica are computer-obsessed-narrow-minded geek freaks. Which is absolutely false. There is a number of students like that

computer-obsessed-narrow-minded geek freaks. Which is absolutely false. There is a number of students like that. But most of them don't stand a chance to be geeks, because it's simply impossible. In the following, an average student's day at the university will be depicted.

You wake up in the morning and hurry up to wash and dress because you don't want to be late at the lecture, or else the teacher won't let you in. All this time you're wondering why you're doing this, instead of sleeping some more. You run to the subway station only to see that it's so full of people, you know you don't have a shot to get on the next subway; if however you do, you are so pressed from people, from every direction, that you can barely breathe. You remember how much you hate the Metrorex (Romanian Metro Company) every morning.

If you live in a students' dormitory, you're luckier because they're just across the street from the university campus. So you wake up 5 minutes before the lecture begins and, with one shoe on, you get of your room running.

Once you're at the lecture, you ask yourself again why you chose to come here instead of sleeping, because it seems a waste of time anyway. You don't understand a thing the teacher is saying or writing on the blackboard,

you copy everything without thinking and do the drawings just as some lines which make some strange shapes you had never seen before. Later, when you learn for the exam, you'll feel ashamed about what you wrote at the lecture without thinking.

Every class is the same. If you get bored at one point and decide to skip one, you can go to the buffet we have inside the university, get a sandwich and a coffee and maybe meet some other bored colleagues. If not, you can even go to the big pub we have in the university campus and have one or more beers. Then you can decide whether your day at the university is over or not.

Everything sounds quite chill and jolly, until the exams' time. The stress and nerves in that period cannot be put into words. Because you find yourself one day before an exam with a lot of missing materials. Because it's too much to learn in a few days, because you need a number of points to be able to take the exam, because teachers forget what they're supposed to examine you from and they give totally different subjects, because sometimes colleagues ask you to help them over and over again and you can't even help yourself, because you don't understand anything from what you have to learn and why

the heck do you have to go to university anyway? There are a lot of street-sweepers needed in Bucharest anyway!

All these you (unsuccessfully) try to calm down with Cola, energy drinks and chocolate, excessive eating and smoking. If you have time to go out once in a while during exams' time, all you talk about is how difficult it is to learn and how Politehnica is "eating your soul". Your friends who study subjects you find so much easier smile and say it's the same for them. But they don't know what you're going through, do they?

Eventually, when the exams are over, you're happy. Pure, lovely happiness. And hey, it wasn't that bad in the first place, was it? Thank God it's over and now you're on holiday. You've survived once again and your soul starts to regenerate, at least until the next exam session.

After 4 years of this kind of stressful periods twice a year, plus another two years of master studies, you're free. You can look into your future and say: it's going to be a bright one. Because after so much sacrifice, you'll know it was worth it: you are engineer with a diploma and you can have a job in any field.

And at least for that, I would say Politehnica is a great thing to do. ■

The logo for SMAJSER features a green four-leaf clover on the left. To its right, the word "commerce" is written in a red, italicized, serif font. Below "commerce", the word "SMAJSER" is written in a large, black, serif font.

commerce
SMAJSER

Građevni materijal tel. 039 674 345

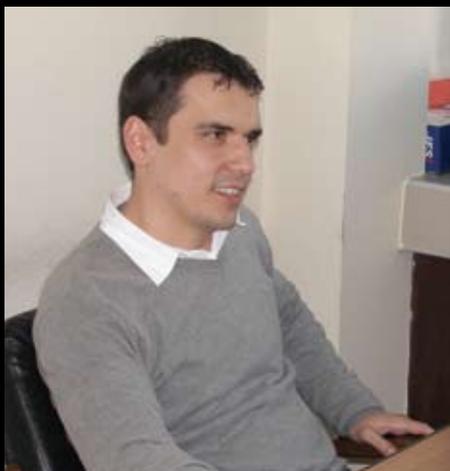

radio ljubuski 99,4

Dvoboj asistenata

PAPAC VS.

SKOKO

Poštovani čitatelji u novoj rubrici lista SEF pročitajte tko su asistenti Ekonomskog fakulteta, s čim se bave u slobodno vrijeme, koje disco klubove preferiraju i sl. U prvom dvoboju čast je pripala asistentu Nikoli Papacu i Branimiru Skoki da probiju led i otvore se svim našim čitateljima. Ovom prigodom zahvaljujemo im na suradnji.

Ukratko se predstavite, gdje ste diplomirali, magistrirali?

NIKOLA: Moje ime je Nikola Papac, imam 28 godina i živim u Ljubuškom. Diplomirao sam 2005. na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Položio sam sve ispite na PDS-u i trenutno sam u procesu izrade magistarskog rada pod mentorstvom prof.dr. Branka Matića na temu "Korporativno upravljanje u bankama u BiH"

BRANIMIR: Zovem se Branimir Skoko, rođen sam Ljubuškom, Bosna i Hercegovina. Osnovnu školu sam završio u Klobuku, a Gimnaziju u Ljubuškom 1997. godine. Po završetku srednjoškolskog obrazovanja upisujem se na Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru, smjer financije i računovodstvo, na kojem sam diplomirao 2002. godine. Magistarski studij završio sam 2007. na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu.

Imate li hobi?

NIKOLA: Nemam nekih posebnih stvari kojima sam posvećen da bih ih mogao nazvati hobbijem. U slobodno vrijeme od fizičkih aktivnosti igram nogomet, trčim, volim puno čitati i gledati filmove, najviše od svega volim druženja i izlaske

s društvom.

BRANIMIR: Čitanje i proučavanje tehnoloških dostignuća i rješenja (vojne i civilne svrhe), a u slobodno vrijeme šetnja

Koje kolegije preferirate i zašto, odnosno koje je područje vaše uže specijalizacije?

NIKOLA: Kao područje koje me posebno zanima, svakako bih istakao Korporativno upravljanje koji se po novom nastavnom planu izučava kao zaseban kolegij. Iz ovoga područja radim i magistarski rad, također planiram raditi i daljnje radove i istraživanja, pa bih mogao ovo područje istaći kao ono u kojem bih se želio specijalizirati i napredovati. Ukoliko okolnosti budu dopuštale ja ću se u skladu sa sposobnostima potruditi da dam sve od sebe da se u ovom području unaprijedim.

BRANIMIR: Iako se mnogi neće složiti sa mojim razmišljanjem, smatram da su makroekonomska i financijska kolegiji stup ekonomske znanosti. Putem instrumenata i mjera makroekonomske politike determiniran je cijeli gospodarski sustav, a može se potpomagati određene djelatnosti, sektore i regije. U prilog ovakvim tvrdnjama ide i trenutno stanje svjetskog gospodarstva koje nas uči da loša mak-

roekonomska i neodgovorna financijska politika poduzeća i država može značajno ugroziti nacionalno i svjetsko gospodarstvo.

Vaš najdraži film i knjiga?

NIKOLA: Drage su mi sve knjige koje sam pročitao u dahu, koje ti probude neku maštu i razmišljanje, isto tako i filmovi. Obožavam pustolovne knjige, npr. Ernesta Hemingwaya, a što se tiče filma, sviđaju mi se filmovi u kojima glume Kevin Costner i Clint Eastwood. Možda bih mogao istaći „Ples sa vukovima“ kao moj najbolji film.

BRANIMIR: Najdraži film: Smrtonosno oružje. Najdraža knjiga: roman -Ana Karenjina.

Jeste li zadovoljni poslom asistenta?

NIKOLA: Zadovoljan sam svojim poslom zbog više stvari koje bih teško ovako mogao opisati. Prije svega zbog činjenice da imam jako dobre i drage koleg(ice) i prijatelj(ice) sa kojima radim i sa kojima pored posla provedem jako puno lijepih trenutaka. Zatim i zbog studenata i samog ambijenta koji ti nikada ne dopušta da se uspavaš, nego te tjera na rad, unapređivanje, učenje, daje ti posebnu energiju i motivaciju koju je teško opisati.

BRANIMIR: U načelu jesam. To je jedan lijep poziv i zanimanje, iako je znanost u posljednje vrijeme pretrpila značajne promjene i degradacije čime je ugled znanstvenika kao jednog društvenog sloja spao na niske grane.

Namjeravate li zadržati na fakultetu i postati profesor ili želite raditi u praksi u gospodarstvu?

NIKOLA: Želio bih svakako postati profesor, međutim ja sam još uvijek na početku i pravi put je tek ispred mene. Što se tiče izlaska u praksu, naravno da bih želio izići u gospodarstvo i vidjeti svoje prave vrijednosti. Mislim da bez praktičnih iskustava i sama nastavna aktivnost ima manju vrijednost jer nema pokrića, pa mi je želja pokušati malo kombinirati ukoliko bude mogućnosti.

BRANIMIR: Naravno da želim ostati na fakultetu i raditi kao profesor, ali rad na fakultetu ne isključuje praksu, čak štoviše oni se nadopunjuju. Za razliku od znanosti, praksa ima sasvim drugačiji pristup ekonomskoj problematici, više aplikativan i konkretan i u određenim slučajevima nadopunjuje znanost.

Vaše mišljenje o kvaliteti studija na Ekonomskom fakultetu u Mostaru? Što mislite o reformi visokog školstva, odnosno o Bolonjskom procesu?

NIKOLA: Svaka reforma donosi probleme i prijepore. Naš najbolji pokazatelj će biti vrijeme, ono će dati najbolji sud i o reformi, ali i o našim rezultatima i vrijednosti. Bolonjski proces ima dosta u stručnim krugovima onih koji ga hvale ali i onih koji ga kritiziraju. Ja sam suzdržan, teško je o nečemu suditi dok reforma traje.

Naš se fakultet bori sa problemima koje preuzima iz naše nestabilne okoline, ali i problema sa vlastitim ograničenim resursima, međutim bez obzira na sve mislim da ne zaostajemo niti u čemu za drugim ekonomskim fakultetima u regiji. Dapače, vjerujem u naše potencijale i našu budućnost.

BRANIMIR: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru nudi dosta kvalitetno visokoškolsko obrazovanje, međutim, moram priznati da se u posljednjim godina kvaliteta studija polako srozava. Razlog tome treba prije svega tražiti u neadekvatnosti Bolonjskog procesa, ali i u trendovskom pristupu visokom obrazovanju. Bolonjski proces je trebalo djelomično prilagoditi obilježjima i nositeljima glavnih pravaca socijalno-ekonomskog razvoja, kao i stečenom društvenom kapitalu. Sveukupna politika visokog obrazovanja treba biti optimalan iskaz potreba ekonomskog progressa i ograničenja održivog rasta

Jeste li zadovoljni našim studentima? Nedostaje li studentske aktivnosti?

NIKOLA: Sa većinom njih sam zadovoljan, sa ponekim koji se pokušavaju provlačiti bez interesa i nisam. Nema problema u komunikaciji sa studentima, nemam prob-

lema niti sa aktivnosti studenata na nastavi, možda organizacija kolegija tako zahtijeva, međutim mogu reći da imamo jako kvalitetnih, ozbiljnih i radišnih studenata i to me veseli i tjera na veći angažman.

Što se tiče studentskih aktivnosti u udruženjima, jedino me čudi što se puno radi po ustaljenim standardima sa nekada slabom inicijativom za unaprijeđenjem, inovacijom, izazovima u područjima gdje se to može i treba. Zašto čekati da netko drugi nešto uradi i samo stojati i komentirati sa strane.

BRANIMIR: Od studenta možete maksimalno dobiti onoliko koliko ste u njega uložili i koliko ste spremni dati, pa se postavlja pitanje koristimo li najbolje tehnike i metode rada sa studentima, ili još uvijek inzistiramo na neprikladnom pristupu. Veliki dio studenata je prilično pasivan, na nastavu uglavnom dolaze nepripremljeni. Bolonjski sustav zahtijeva prisutnost nastavi i vježbama, pa su studenti prisiljeni biti na nastavi radi zadovoljenja popisne forme, a veoma često to nema suštinsku svrhu.

Da li ste kao student preferirali veću ocjenu ili vam je cilj bio samo položiti ispit?

NIKOLA: Na svaki ispit idete da položite prije svega, međutim nije me baš veselila činjenica da dobijem nižu ocjenu. Nisam se baš veselio kada bi neki moj pismeni rad ili usmeni odgovor vrijedio za "dvojku". Naravno da nije moguće uvijek ni biti u svemu dobar, ali mislim da ne treba ni spuštati vlastite kriterije.

BRANIMIR: Uvijek veću ocjenu, jer ona ipak potvrđuje višu razinu znanja i spremnosti studenta.

Koju biste ocjenu dali upravi našeg fakulteta? Ide li fakultet u dobrom smjeru?

NIKOLA: Mi smo u procesu reforme, a nijedna reforma nije lagana, svaka nosi puno problema i nezgoda. Upravi kao nositelju reforme nije nimalo lako. Ne bih davao nikakve paušalne ocjene. Kao što sam već rekao vrijeme će biti najbolji sudac i ono će dati najobjektivniju ocjenu. Mogu samo reći da vjerujem u budućnost našeg fakulteta i naše potencijale.

BRANIMIR: Nikada djelatnika nije dobro pitati da ocjeni upravu, neće Vam na to odgovoriti, a sintagma "dobar smjer" je sama po sebi konfuzna i ovisi od kuta gledanja.

Kakav je bio vaš studentski život?

NIKOLA: Moj studentski život je bio jako

sadržajan. Bilo je dosta zabave, učenja, rada, putovanja, ne mogu se požaliti. Mnoge smo stvari sami sebi stvarali, i obveze i zabavu. Pamtiću tu to vrijeme cijeli život, nekada se poželim malo vratiti u neke situacije i događaje (ne u sve). Moram reći da sam tada stekao odličnu ekipu s kojom se i sada pretežno družim. BRANIMIR: Financijski gledano dosta skroman, ali društveno gledano izuzetno bogat. U vrijeme dok sam studirao postojao je izuzetno visok stupanj kohezije i solidarnosti među studentima. Svi smo bili isti i materijalno stanje nije bilo kriterij podjela, već naprotiv jedinstva.

Jeste li oženjeni? Ako niste, imate li ikakvih planova u vezi toga?

NIKOLA: Nisam još oženjen, ali imam planove, vrlo brzo i to dolazi na red.

BRANIMIR: Još uvijek ne, a naravno da imam planove za budućnost.

Kakvu glazbu volite?

NIKOLA: Rock, pop, vežem se za neke pjesme, znam ih preslušati i po 100-tine puta kada mi se sviđe, ali i to te prođe pa dođu slijedeće.

BRANIMIR: Zabavna glazba.

Izlazite li? U koje disco klubove?

NIKOLA: Izlazim, ali ne kao u studentskim danima, sada je ipak malo drukčije. Nema pravila, vodimo se po situaciji, mjesta izlaska se nisu baš puno promijenila dugo vremena pa ne mogu ništa isticati.

BRANIMIR: Da izlazim, ali nisam neki ljubitelj disco klubova.

Crнке ili plavuše?

NIKOLA: Ne volim generalne ocjene, ali kad bolje razmislim 60 – 40 za crнке.

BRANIMIR: Crнке.

Vaša poruka studentima?

NIKOLA: Sve je moguće i svakoga čeka njegova prilika života. Treba biti uporan i raditi i prilike će se same stvoriti.

BRANIMIR: Temeljna vrednota koju mora gajiti svaki student je rad, nisam utopista. Možda sadašnje stanje želi poručiti ponešto drugačiju poruku, ali budite sigurni da će se sve takve poruke istopiti u relativno kratkom vremenu. Jedino će rad, odnosno u vašem slučaju znanje stečeno radom, polučiti realne rezultate.

Nastavak suradnje sa zagrebačkim *MANAGEROM*

Uredništvo SEF-a ja par dana boravilo u Zagrebu u cilju dogovora za pridruženje „SEF“-a u SPINE.

SPINE (Student Press in Europe) je europska mreža studentskih medija, osnovana na konferenciji u Helsinkiju 2004. godine, koja okuplja 50-ak studentskih novina iz cijele Europe. SPINE omogućuje studentima razmjenu sadržaja, znanja i iskustava. Veliki instrument SPINE-a su konferencije koje se održavaju svake godine. Tu se govori o aktualnim temama vezanim za uređivanje i izdavanje studentskih časopisa i novina. Povrh svega konferencije su prilika da se upoznaju urednici raznih studentskih novina i na taj način se rodi nova plodna suradnja. Na svakoj konferenciji sudionici izaberu glasnogovornika koji je službena kontakt osoba SPINE-a za vrijeme njegova mandata koji traje od jedne do druge konferencije. Na Internet portalu www.spinepress.org objavljuju se članci na engleskom jeziku iz aktualnih brojeva časopisa koji su članovi SPINE-a.

Manager, list studenata ekonomskog fakulteta u Zagrebu, je suosnivač i član SPINE-a. Budući da je naša suradnja s *Managerom* jako velika, odlučili smo se konzultirati s kolegama iz zagrebačke redakcije o SEF-ovom članstvu u SPINE. Složili smo se da je SEF list koji svojom kvalitetom udovoljava europskim standardima, te opravdano može stajati uz najpoznatije studentske listove u Europi. SEF je jedini poslovni list u BiH kojeg uređuju studenti, te jedini medij iz naše zemlje koji je potencijalni član SPINE-a.

SEF već 7 godina kontinuirano okuplja mlade entuzijaste, kreativne ljude koji svoje slobodno vrijeme odvajaju za rad na projektu koji je postao prepoznatljiv ne samo na Sveučilištu u Mostaru, nego i izvan granica BiH.

Sastanak s urednicima *Managera* bio je jako zanimljiv i koristan za rad i izdavanje SEF-a u budućnosti. To je još jedan dokaz da se Hercegovci i Zagrepčani dobro slažu, kako u poslu tako i u privatnom druženju. Zahvaljujemo našim zagrebačkim kolegama što su nas ljubazno ugostili. Urednici *Managera* su oduševljeno prihvatili poziv u Hercegovinu i obećali skori posjet našem Sveučilištu kako bi uvidjeli studentski život u Mostaru.

Ovom prilikom uredništvo SEF-a se zahvaljuje i Upravi našeg fakulteta koja je novčano potpomogla putovanje. Zahvaljujemo što su prepoznali važnost ovog projekta. SEF će biti ponos studenata Ekonomskog fakulteta i Sveučilišta u Mostaru kao jedini medij iz Bosne i Hercegovine koji je punopravni član SPINE-a.

Uredništvo

Sef posjetio Zagreb

Urednik Sefa s urednicom Managera

Šetnja gradom i posjet zagrebačkoj Katedrali

Dio ekipe Sef-a ispred Ekonomskog fakulteta u Zagrebu

Naše djevojke ispred Hrvatske narodne banke

Zajednička fotografija s članovima uredništva Manager-a u njihovim prostorijama

Nema mjesta brizi u vezi krize kao na zapadu, ali u svakom slučaju

Razgovor uredništva SEF-a
s potpredsjednikom
Koncerna AGRAM

treba biti na oprezu

Za kolegij "Marketing", profesorica Sanja Bijakšić, omogućila je jedno zanimljivo predavanje još zanimljivijeg gosta, predavača, potpredsjednika koncerna Agram, gospodina Adnana Terzića. Za one koji prate političku scenu upoznati su kako je Terzić uspješni političar i nekadašnji član predsjedništva. U svojoj bogatoj političkoj, ali i poslovnoj karijeri odlučio je govoriti i u našem listu. U svom predavanju govorio je studentima o stvarnosti u svijetu poslovanja i tako im približio ono o čemu slušaju na kolegiju profesorice Sanje Bijakšić. Predavanje je održano uz nazočnost prepunog amfiteatra studenata druge godine.

Poslije predavanja, odvojio je nekoliko minuta i za nas, a što smo to saznali o njemu pročitajte u sljedećem prilogu.

SEF: Iako mnogo toga znamo o Vama možete li nam reći s čim ste se bavili u svojoj dugogodišnjoj karijeri? Na kojim ste sve funkcijama bili, na kojima ste danas?

-Što se tiče mojih političkih funkcija bilo ih je dosta. Kad bih ih redom nabrajao trebao bih izdvojiti gotovo cijeli dan. No evo nekih od njih: bio sam guverner srednjo-bosanskog kantona, šef političkog

kluba SDA i kao najveću funkciju uzeo bi mjesto predsjedavajućeg u Vijeću ministara, zatim savjetnik u federalnoj investicijskoj banci. Moja današnja funkcija je potpredsjednik koncerna AGRAMA.

SEF: Jeste li zadovoljni političkim stanjem u F BiH?

-Što se tiče same političke situacije u Federaciji BiH u potpunosti sam nezadovoljan jer se ponovno povlače problemi nacionalnosti koji su bili uvelike prevladani za vrijeme moga mandata.

SEF: Kao bivši premijer kako vidite budućnost naše države u političkom pogledu? Da li se nešto promijenilo od prestanka Vašeg mandata?

-Mislim da politička budućnost naše države baš i nije svijetla. Dosta je negativnih faktora koji negativno utječu na politički razvoj države. Nakon izbora 2006.godine ponovno je otvoreno pitanje nacionalne politike, ta politika ponovno zauzima centralno mjesto u svim raspravama i zbivanjima. Kao što sam rekao i u prethodnom pitanju za

vrijeme mog mandata te neke probleme nacionalnosti uspješno smo prevladali, no oni danas ponovno predstavljaju prepreku ulaska BiH u Europsku uniju.

SEF: pošto smo ekonomisti i znamo da se nalazite na čelu jednog uspješnog gospodarskog lanca AGRAM koji ostvaruje zapažene rezultate u poslovanju i kad uzmemo probleme svjetske financijske krize ima li mjesta za brigu i na našim prostorima?

-Ne mislim da ima mjesta za brigu kao u zapadnim zemljama, ali u svakom slučaju treba biti na oprezu. Kao što znate većina investicija u našoj državi čine strane investicije i upravo one čine glavni razlog krize u našoj zemlji. U našoj državi 95% bankarskog sektora je privatizirano i to je najbolji pokazatelj stranih investicija. Kao posljedicu financijske krize možemo očekivati podizanje kamatnih stopa, rizik će se povećati, kredite će dobivati projekti s najmanjim rizikom i sl.

SEF: Od vašeg zadnjeg posjeta Mostaru i Mostarskom Sveučilištu je li se što promijenilo, odnosno kako gledate na izgradnju kampusa, novih zgrada i sl.?

-Kao i većina čelnih ljudi akademske zajednice tako i ja uvijek gledam pozitivno po pitanju napretka obrazovanja i nauke. Što se tiče Sveučilišta u Mostaru, smatram izgradnju veoma pozitivnim potezom. U vrijeme mog mandata osobno sam u razgovoru sa premijerom Sanderom često govorio o mogućoj pomoći vašem Sveučilištu, jer iako sam Bošnjak zagovarao sam interese hrvatskih studenata u Mostaru. Iako su neki imali želju da se Sveučilište u Mostaru ugasi veoma mi je drago da je baš to sveučilište dobilo sredstava i toliko toga napravilo u pogledu svog razvoja. Veliki pomak pokazan je ulaskom u Bolonjski proces koji sada, u početku, stvara probleme u ravnoteži standarda ,no nadam se da će se situacija i u tom pogledu iskristalizirati.

SEF: Kakav je vaš dojam nakon držanja predavanja pred našim studentima? Ima li razlike u današnjim studentima i onim za vrijeme Vašeg studiranja?

-Razlike između studenata danas i u vrijeme mog studiranja baš i nema u pogledu interakcije između studenta

i profesora, za vrijeme svog izlaganja i nisam dobio baš previše pitanja. Što se tiče ostalih čimbenika razlika je golema. Naprimjer, različiti su društveni sustavi, tehnologija je puno razvijenija, globalizacija je u najširem smislu doprinijela dostupnosti svim informacijama.

SEF: I na kraju zahvaljujemo Vam na vašem izdvojenom vremenu i molimo

Vas da se još za kraj obratite našim čitateljima uz par prigodnih poruka?

-Hvala i vama. A studentima bi preporučio da bez obzira na medije i njihove izjave o stanju u BiH imate povjerenje u našu državu koja teži ka EU, prihvaćajući standard za cijelu Europu. Sve što naučite za vrijeme studiranja imat će te priliku primjeniti u stvarnom životu. ■

Utjecaj marketinga na poimanje ženske ljepote

Koliko smo ustvari lijepi?

Piše: Irena Miličević

U današnjem su društvu mnogi kriteriji previsoki... Da, iako to mislim i ja se s velikim dijelom žena i dalje trudim ispuniti ih bar donekle. Zašto i s kojim pravom par vodećih ljudi u modnoj industriji može reći da je ideal ženske ljepote precizno određen unutar proporcija... 90-60-90?! Misao-
na imenica. Kad malo razmislim, mislim da ne poznajem niti jednu ženu s takvim mjerama. A poznajem ih mnogo prelijepih!

Ili, Barbie kao ideal ljepote? Pa da se ta mala lutkica izradi u realnoj veličini njen struk bi bio toliko tanak da bi se vrlo vjerojatno prelomio pod težinom trupa.

Čitavoj priči ni najmanje ne pomažu razne, i po mom mišljenju, pomalo lude, marketinške kampanje, za sve moguće proizvode koji služe 'poboljšanju' ženske ljepote u kojima se redovno pojavljuju visoke, mršave manekenke, prekrasne kose, tijela itd. Većina 15-godišnjih djevojki vjerojatno neće pomisliti da je toj osobi jedini posao da ima takvu kosu te da je svaki dan na različitim tretmanima da je takvom održi. Ili joj je možda to darovala Majka Priroda, koja definitivno nije prema svima jednako naklonjena. A ni Photoshop nije daleko od Majke Prirode.

U svakom slučaju, većina njih nije ni približnog izgleda ujutro kad se tek probudi. Naravno, takvu je nitko neće staviti na ogroman reklamni pano, negdje kraj ceste da nas podsjeti da još uvijek nismo kupili još bolji, još učinkovitiji, još savršeniji (iako se u prethodnoj kampanji činilo da bolji ne može ni postati...) proizvod nakon čije će se uporabe za nama okrenuti apsolutno svi, ne nužno samo muški dio populacije. A koja žena to ne bi željela? Da, baš!

I iako nam se i dalje s većine reklama na televizoru, u bloku reklama tijekom najpoznatije „ženske“ emisije/serije ili nečeg sličnog, smješkaju umjetna lica nešto se ipak mijenja. U europskim zemljama (čitaj: Španjolska) počinju zabranjivati izglednije manekenke, a jedan od najpoznatijih svjetskih proizvođača proizvoda za njega tijela u svoje marketinške spotove stavlja sasvim normalne, prosječne djevojke. Dove-u prodaja nakon takvog poteza nije opala... Pa zašto bi onim ostalim koji jedino što postignu jeste da se mlade, neiskusne djevojke dovedu do anoreksije, bulimije ili nečeg sličnog, a usput steknu brojne i brojne komplekse koji se uopće nije lako riješiti?

Po rezultatima jednog istraživanja iz 2004., koje je provedeno na tisućama žena u 10 različitih zemalja širom svijeta SAMO 2% njih se smatra lijepima. Znači li to doista da žene uopće nisu lijepe ili je stvorena preoštra slika ljepote, odnosno da je ženama potrebna znatno šira definicija ljepote? Mislim da ćemo se svi složiti da je odgovor ovo drugo. I ni u kom slučaju ne mislim da nam svima treba srednje ime biti 'Narcis' ali je ovo svakako opomena marketinškim stručnjacima. Ako je bar jednu ženu uvrstila da je lijepa -Dove reklama je uspjela!

90-60-90

Vidi, uradi, doživi, učini, posjeti, osjeti...

i tek onda
reci da si
živio!!!

Otok Zakynthos u Grčkoj

Piše: Milenko Margeta

Donosimo vam pregled deset turističkih odredišta koja nipošto ne smijete propustiti. Za svakoga ima ponešto: malo adrenalina, straha, ludosti, poroka, romantike... Kojim redom ćete obaviti navedeno ostavljamo vama na izbor. Mi ćemo biti sretni ako u životu budete imali rezultat 7/10, iako bi i 2/10 bilo sasvim pristojno. Ok. Dosta priče, sad na posao

1. Machu Picchu – zaboravljeni grad Inka do 2 350 m nadmorske visine, gdje se smjestio Machu Picchu, možete doći na dva načina: lakši i teži. Lakši je prelazan i uopće ne dolazi u razmatranje, stoga ni riječi o njemu. Teži način je za vas: pješaćenje tzv. Inca Trailom (stara mreža puteljaka) od nekih dva-tri dana, ovisno o interesu, volji i fizičkoj spremi, s noćenjem u šatorima, dok je sam put prilično zahtjevan i naporan te često vodi po uskim stazicama uz sam rub litice, što budi strah, ali i adrenalin. Međutim, kad jednom dođete pred drevni Machu Picchu, u blizini kojeg ćete se osjećati kao Indiana Jones nadomak željenog artefakta, shvatiti ćete da je svaka "sijeda" vrijedila.

2. Pamplona: San Fermin festival

Svake godine 7. srpnja spremite kovčege i pravac na trčanje pred bikovima. Trči se devet dana, a želite li izazvati sudbinu i "preteći" bika, ovo je ono što trebate kako bi osjetili da ste živi. Trka je duga 825 metara i idealna je prilika da oborite

svjetski rekord na 800 m. Znajući da je u zadnjih 100 godina samo 14 ljudi smrtno stradalo, a zadnji stradali je bio još davne 1995. velika je šansa da se kući vratite u jednom komadu. Ultimativna adrenalin-ska injekcija!

3. Greyfriar's Kirk groblje / Covenanters za tvor, Edinburgh, Škotska

Okrutne stvari su se događale u Covenanters zatvoru. Ubijeno je mnogo zatvorenika, a u blizini zatvora se nalazi Greyfriar's Kirk groblje. Ljudi su zakopavani živi; mnogi su bili spaljeni. U posljednjih desetak godina počele su se događati mnoge neobjašnjene stvari u blizini groblja, a ljudi su govorili da su osjetili hladna mjesta, veliki smrad i glasne zvukove koji su dopirali iz grobova. Mnogi turisti, pa čak i vodiči su bili napadnuti od nečega, za što ni oni ne znaju što bi moglo biti. Imali su modrice i ogrebotine po rukama i nogama... Neki su čak bili gurani, imali su vrtoglavice i povraćali su. Mnogi su vidjeli sjenke, čuli smijanje,

vidjeli su i objekte koji su se pomicali... Kad odete tamo i vratite se, pitati ćemo kako je vama bilo, a do tada slobodno spavajte s upaljenim svjetlom.

4. Preikestolen

U četiri ljetna mjeseca oko 100 000 osoba krene iz podnožja prema gotovo 4 kilometra udaljenoj stijeni Preikestolen ili Stijeni propovjedaonici – jednoj od najposjećenijih prirodnih znamenitosti Norveške. Penjanje je mačji kašalj za sve one koji u vijugavoj, "sad se penji, sad se spuštaj", te ponegdje vrlo strmoj stazi vide izazov i ljepotu. Od polazišta, pokraj Preikestolhytta Youth Hostela, na visini od 270 metara, za vrijeme od jednog do tri sata, ovisno o kondiciji, zastat ćete na 604. metru i jednom od najljepših vidikovaca na svijetu. I najopasnijih, jer stijena na kojoj stojite je opasno napukla i nitko ne garantira da se baš tada neće odroniti. Ne recite da vas nismo upozorili.

kad jednom dođete pred drevni Machu Picchu, u blizini kojeg ćete se osjećati kao Indiana Jones nadomak željenog artefakta, shvatiti ćete da je svaka "sijeda" vrijedila

5. Bolivijska cesta smrti

Sjeverni Yungas, pravo je ime najopasnije ceste na svijetu. Duga je 70 kilometara i ide od La Paza do mjesta Coroico. U tih 70 kilometara cesta se spušta za 3600 metara nadmorske visine, a sastoji se od uskih zavoja ispod kojih se nalaze ponori. Široka je samo tri metra, a izgradili su je zatvorenici 1930. godine. Jedan pogled prema ponorima dovoljan je da svakom normalnom čovjeku oduzme bilo kakvu želju za putovanjem. U nekim godinama na toj cesti gine jedan čovjek dnevno, a u boljim godinama broj žrtava je manji

– 200 poginulih. Nema šanse da se na toj cesti dva vozila mimoiđu, a ipak je to glavna prometna veza kojom prometuju ne samo automobili nego i autobusi i kamioni. Kad padne kiša, što se događa često, cesta se pretvara u uski trak blata uz rub ponora. Naravno, nema asfalta. Na pitanje kako se onda odvija promet nema odgovora, ako zanemarimo broj poginulih.

Svatko tko se uputi u vožnju Sjevernim Yungasom može se slobodno zapitati: "Hoću li ja biti taj koji će se pribrojiti broju stradalih?"

6. 'Ronjenje' na južnom Pacifiku

Razmišljali ste da probate "bungee jumping", a nikad se niste zapitali kako je on zapravo nastao? Ne brinite, tu smo mi da vam kažemo. Naime, stoljećima stara tradicija plemena na južnom Pacifiku korijenska je ideja "bungee jumpinga", a radi se zapravo o skakanju s palmnog drveta s lijanom vezanom samo za nogu. Stoga, ako zaista želite malo bungeeija, preporučamo da probate lijanu. Oni koji su probali kažu da je doživljaj neusporedivo bolji nego kod klasičnog bungeeija.

7. Zakynthos

Biser Jonskog mora. Starogrčki bogovi Artemida i Apolon su ovaj otok birali za...

Baš za vas! I vašu bolju polovicu, naravno. Djevojku pod ruku i bježite od civilizacije na plažu Navagio (Shipwreck) sa finim bijelim pijeskom, tirkiznim morem i poznatom olupinom broda, koja je i zaštitni znak Zakynthosa. Romantika u predvečerje na jednoj od najljepših plaža na svijetu je zajamčena.

8. Rio de Janeiro - grad karnevala i sambe

Spektakularno prirodno okruženje, samba i Sambodrom za vrijeme karnevala. Plaže, kao što su Copacabana, Ipanema i Leblon. Brazilke, nogomet, Maracana, statua Isusa, poznata kao Cristo Redentor na brdu Corcovado, favele... I još mnogo toga vas čeka u Riu. Cidade Maravilhosa - Čudesan Grad, kaže njegova neslužbena himna. Vidjeti i doživjeti svim čulima.

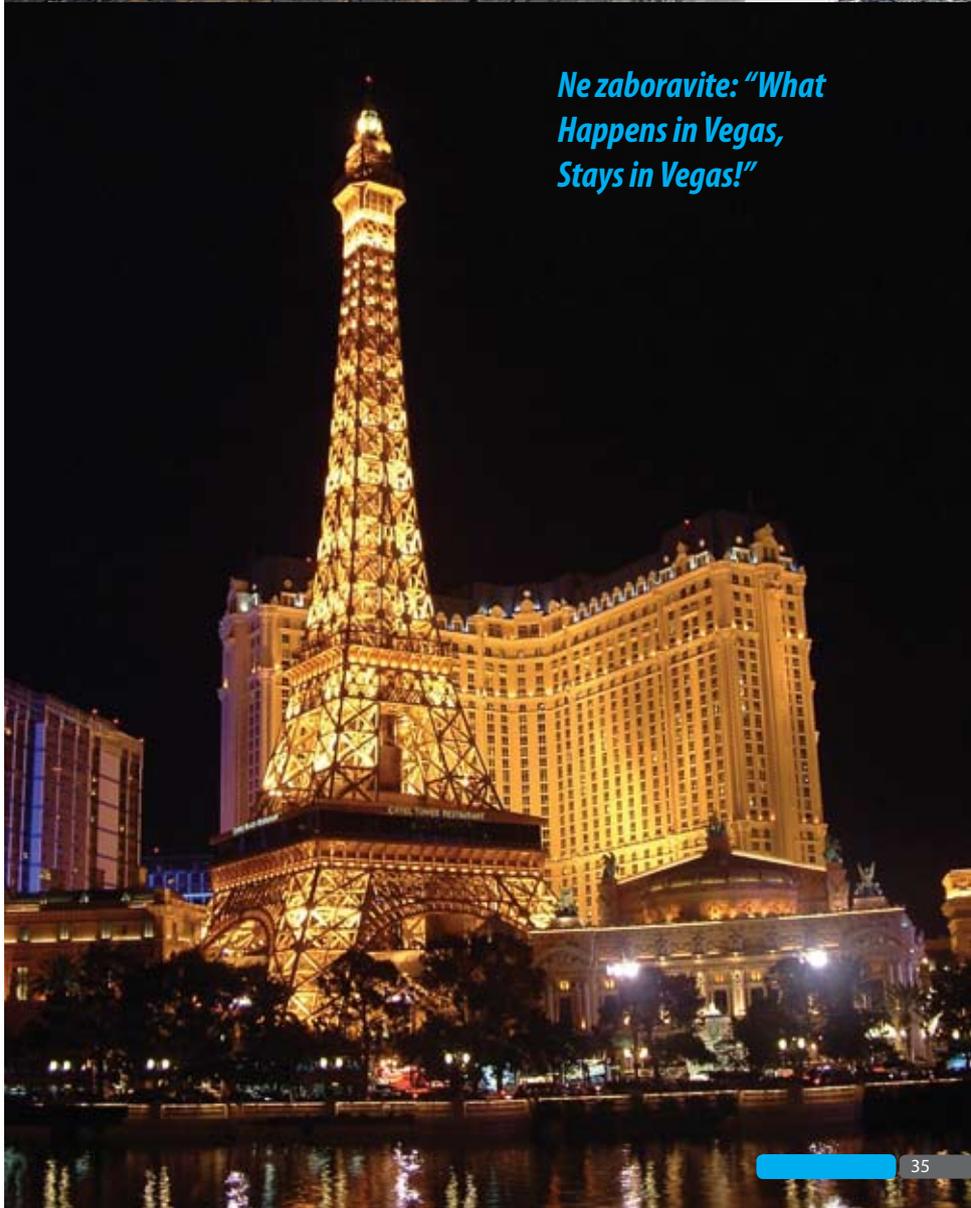
9. Češka - Kosturnica Sedlec

Posjetite jednu od najneobičnijih kršćanskih kapelica na svijetu, čija je unutrašnjost dekorirana ljudskim kostima. Nalazi se nedaleko od Praga, u mjestu po imenu Sedlec, odmah iznad groblja Svih Svetih. U njoj se nalazi preko 40 000 ljudskih kostiju od kojih su izrađene gotovo sve dekoracije, pa čak i samo osvjetljenje. Neki kažu da su hodočastili u Vatikan, vi se pohvalite Sedlecom!

10. Las Vegas

I nakon što se spiskali gomilu love na gore navedene gluposti, izvucite još koju marku od staraca i skoknite do "grada grijeha" da se financijski ponovo rodite. Svoj prvi milijun proslavite "drive in" vjenčanjem za samo 265 dolara. Za taj iznos dobit ćete glazbu po svom izboru, vjenčane bukete za mladu i mladoženju, devet fotografija ceremonije, suvenire i kultnu oznaku za automobil na kojoj stoji natpis "Just married". I naravno - kum će vam biti Elvis Presley, a kuma Marilyn Monroe. Uživajte u svemu (čitajporocima) bez zadržki, u jedinom gradu koji se noću vidi s Mjeseca.

I ne zaboravite: "What Happens in Vegas, Stays in Vegas!"

Ne zaboravite: "What Happens in Vegas, Stays in Vegas!"

BIJELA KUĆA novi dom crnog američkog predsjednika

“Bolje sutra” za Ameriku

Piše: Dunja Bekavac

Prvi put u povijesti - otkada Amerika slovi za Nezavisnu državu - izabran je njezin 44. pred sjednik i to čovjek koji vuče korijene iz različitih kultura i civilizacija, a uz to je još pripadnik crne rase. Taj čovjek imenom Barack Obama je zasigurno jedno veliko osvježanje u današnjem svijetu, gdje do izražaja dolaze tenzije i previranja, koje su posljedica međusobnog nepoštivanja i neprihvatanja različitosti. Čini nam se zapravo da je novi američki predsjednik izabran upravo u vremenu - kada svijet mora poći, u nekom novom smjeru. Mnogima je on sinonim za nadu, vjeru u

bolje sutra. Ipak je Amerika pokazala da može nakon dva duga mandata Georga Busha, biti pokretač i nečeg pozitivnog, jer se većinski dio američke nacije, bez obzira što su to građani, koji su potekli iz različitih dijelova svijeta, ujedinio u želji da Afroamerikanac Barack Obama postane njihov novi predsjednik te su sukladno tomu svoj glas povjerali upravo njemu. To svjedoči kako su Amerikanci demokratičniji, nego što su možda i sami o sebi mislili, te je tako tim povodom biranja Obame za novog američkog predsjednika Ameriku preplavila golema oluja osjećaja - tzv. euforija. I ostali svijet je pozdravio odabir američke nacije te

su sa oduševljenjem izražene čestitke. Zapanjujuća je činjenica da je to prvi Afroamerikanac na čelu Sjedinjenih Američkih Država.

Nakon lošeg vođenja kako unutarnje tako i vanjske politike te ogromne nepopularnosti već prošlog predsjednika Amerike Georga Busha, Obama je došao Americi, kako i čitavom svijetu u globalnim razmjerima kao čovjek uz kojeg će teći oporavak onoga što je otišlo u krivom smjeru.

Veličanstvena inauguracija dogodila se 20.01.2009. godine kada je Barack Obama svečano prisegnuo pred stotinama tisuća posjetioca, koji su se bez

obzira na niske temperature tog dijela godine okupili u nezapamćenom broju na Capitol Hillu, u Washingtonu, kako bi bili svjedoci još nepisane povijesti Sjedinjenih Američkih Država.

Nakon stupanja na počasni podij, svečanost se započela molitvom " Oče naš " te je potom uslijedila prisega polaganjem ruke na 160 godina staroj Bibliji Abrahama Lincolna. Prvi je prisegnuo Joe Biden za mjesto podpredsjednika te je potom s nestrpljenjem iščekivani Barak Obama.

Nakon toga je uslijedio svečani govor novog predsjednika. Jasno je izrekao da je svjestan ozbiljnosti i težine svoje funkcije američkog državnika, pogotovo kada je svijet preplavila gospodarska kriza, nezaboravivši spomenuti započete ratove u Afganistanu i Iraku, što će zahtijevati potpunu požrtvovnost tom najtjecajnijem zadatku novoizabranog državnika. Naglasio je kako je put naprijed moguć samo uz uvjet da se usklade zajednički interesi, te da se izgradi međusobno poštivanje

Naposljetku je uslijedio slavljenički ručak u zgradi Kongresa te se predsjednik potom s obitelji uputio u svoj novi dom - Bijelu kuću, koja će po prvi put udomiti afroamerikansku predsjedničku obitelj! Također i sama vožnja do Bijele kuće je dio inauguracijske svečanosti pa su tako Barak Obama i njegova supruga Michelle nekoliko puta izlazili iz automobila kako bi pozdravili oduševljenu masu, koja je stajala uz cestu na putu do Bijele kuće.

Očekivano ili ne, povijesna prekretnica u Americi se zaista dogodila. Možda su neki građani bili skeptični da će se to ostvariti u bliskoj budućnosti. Ipak ne tako davno unazad u toj istoj zemlji ljudi su bili omalovažavani, ubijani - ni iz kakvog drugog razloga nego zbog toga što su druge boje kože. Apsurdno je to za svakog normalnog i moralno prosvijetljenog čovjeka. Nažalost i danas smo svjedoci ubijanja ljudi u svijetu pod izlikom što su "drugačiji". Zapitamo se onda kakvi smo to mi nesigurni ljudi pa polazimo od pretpostavke da nas različitost ugrožava. Nikako da shvatimo da je to više prednost i da jedni od drugih dosta toga možemo naučiti. Ali očito čovjek ne bi bio čovjekom da nije sklon netoleranciji. Upravo zbog toga je i ovaj izbor predsjednika Obame veliki iskorak za cijelo čovječanstvo, pogotovo velik ponos za Amerikance koji vuku korijene s afričkog kontinenta - onaj veliki dio nacije koji je bio prinuđen snositi velike posljedice, a

Očekivano ili ne povijesna prekretnica u Americi se zaista dogodila. Možda su neki građani bili skeptični da će se to ostvariti u bliskoj budućnosti. Ipak ne tako davno unazad u toj istoj zemlji ljudi su bili omalovažavani, ubijani - ni iz kakvog drugog razloga nego zbog toga što su druge boje kože

njihovi pretci doselili u Novi svijet. Bez te činjenice ni današnji predsjednik Obama ne bi mogao biti izabran, jer ono što se dogodilo na ovim izborima u Americi zaista je jedan veliki pozitivni primjer, gdje su pripadnici različitih rasa, nedvojbeno svoj glas dali za crnog predsjednika Baraka Obamu.

Da se u Obamin mandat polažu velike nade jasno pokazuje činjenica kako se na dosta područja moraju poduzeti ogromne mjere.

Sama gospodarska kriza, koja će u ovoj 2009. poprimiti još drastičnije mjere jer Amerika iza sebe ima tisuće milijardi bačenog vojnog proračuna, dionice General Motorsa su na najnižoj razini u zadnjih pola stoljeća s tendencijom daljnjeg pada, milijuni radnih mjesta su upitni, a o međunarodnom ugledu da se i ne govori, jer on nikada nije bio lošiji.

Očekivanja su prevelika pa je upitno

sve samo zbog ljudske gluposti - da bi se ovih dana ostvario dugo sanjani san, koji nažalost Martin Luther King nije uspio dosanjati! Taj san se konačno dogodio te je predsjednikom Amerike postao jedan od njih - stoljećima ugnjetavanih. Mada je Obamino porijeklo i suviše složeno, da bi se on mogao deklarirati samo kao Afroamerikanac. Ipak, prije svega on je prvo Amerikanac.

Takva solidarnost je svojstvena samo Amerikancima jer se oni više ili manje svi osjećaju kao Amerikanci bez obzira iz kojih dijelova svijeta su nekad davno

koliko će još dugo euforija oko novog predsjednika potrajati ako uzmemo u obzir da za ovako teške i duboke probleme neće biti lako ubrzo naći rješenje, za to će čak biti potrebne i godine promišljenih poteza pa se može dogoditi da će Obamina strategija na oko izgledati nemoćnom jer dakako da će njegove odluke imati tek dugoročno gledano vidljivog utjecaja.

Svejedno, novo vrijeme je na pomolu. Za takav odgovoran poduhvat Amerikanci su odlučno odabrali upravo svog čovjeka Baraka Obamu!!!

Turistička odredišta u Hercegovini

Piše: Sanja Karlović

Drugi moji čitatelji ovaj put odlučih da vas upoznam s rodnom zemljom, s prelijepom našom Hercegovinom i njenim pogodnostima za razvoj turizma. Vjerujem da mnoge od ovih stvari već znate (barem se iskreno nadam), no ipak za one koji ne znaju potrudila sam se izdvojiti najljepša turistička mjesta.

Hercegovina je teritorijalni dio BiH smješten na njenom južnom i jugozapadnom dijelu. Ime je dobila po plemićkoj tituli hercega Stjepana Vukčića Kosače koji je vladao ovim prostorom u XV. stoljeću. To je zemljopisna, povijesna, politička, gospodarska i socijalna cjelina. Glavno središte je grad Mostar, kao gospodarski, politički, kulturni i financijski centar. Smješten je na prijelazu iz nizinske u planinsku Hercegovinu na 60 m nadmorske visine okružen planinama: Čabuljom, Čvrstnicom, Prenjem, Veleži i brdom Hum. Dobio je ime po „mostarima“ koji su čuvali i naplaćivali na prvom izgrađenom mostu s metalnim lancima preko rijeke Neretve. Na tom mjestu se nalazi današnji Stari most, koji je postao zaštitni znak Mostara, izgrađen davne 1566. godine. Gradnja mosta veže se uz Hajrudina, učenika velikog graditelja Sinana. Tim kamenim mostom trajno su povezane istočna i zapadna Hercegovina, a specifičan je po prirodnim ljepotama i elegancijom oblika i linija, ali i okolnim tvrđavama. U posljednjih 50-ak godina Mostar je doživio svoju demografsku ekspanziju tako da danas ima preko 90 000 stanovnika. Mostar je sveučilišni grad sa oko 15 000 studenata, ali to je i grad umjetnika, književnika i poznatih glumaca. Poznat je i po svojim izletničkim mjestima: Drežnica, Slakovac, vrelo Radobolje, vrelo Bune-Blagaj, Ruišta...

Pored Mostara, moram spomenuti još neka mjesta u Hercegovini poznata diljem svijeta. Jedno od najznačajnijih

svakako je Međugorje koje spada i među najposjećenije u cijeloj državi. Međugorje je u hercegovačko-neretvanskoj županiji, nakon ukazanja Blažene Djevice Marije postalo centar vjerskog turizma s izgrađenim smještajnim kapacitetom i infrastrukturom. U selu Bijakovići na području župe Međugorje od 24. lipnja 1981. godine prema svjedočanstvu šestero djece (Ivan, Jakov, Vicka, Marija, Mirjana, Ivanka) svakodnevno se ukazuje Gospa. Prema općim procjenama Međugorje je posjetilo preko 20 mili-

juna hodočasnika iz cijeloga svijeta, i to mnogo više iz inozemstva nego iz zemlje. Molitvena mjesta u Međugorju su crkva sv. Jakova, Podbrdo, Križevac... Osobito velik broj hodočasnika dolazi u Međugorje za Uskrsne blagdane, 24-25. lipnja (godišnjica ukazanja), za Festival mladih (prvi tjedan u 8. mjesecu), 15. kolovoza (blagdan Velike Gospe), 8. rujna (blagdan Male Gospe) te u prvu nedjelju poslije Male Gospe kada se održava misa na Križevcu (brdo s 14 m visokim betonskim križem izgrađenim

Međugorje je u hercegovačko-neretvanskoj županiji, nakon ukazanja Blažene Djevice Marije postalo centar vjerskog turizma s izgrađenim smještajnim kapacitetom i infrastrukturom

1933.). Poruke koje odlaze iz Međugorja u svijet su poruke mira, vjere, ljubavi, obraćenja, molitve, posta... Prateći zanimanje hodočasnika i turista iz cijelog svijeta za dolazak u Međugorje izrađeni su mnogi turistički sadržaji: „Festival mladih“, „Hodanja mira“, „Molitva za mir u cijelom svijetu“, posjeti liječenim ovisnicima, Majčinom selu, Vrtu sv. Franje i dr. Danas Međugorje raspolaže s preko 10 000 ležaja u raznim kategorijama smještaja s izuzetno kvalitetnim ugostiteljskim, trgovinskim i ostalim uslužnim sadržajima. Naravno, u promociju i razvoj turizma na području župe Međugorje potrebno je još dosta ulagati, ne samo novca, nego i kreativnosti. No budući da ukazanja još uvijek traju na nama je da li ćemo iskoristiti sve ove prednosti koje su nam pružene i u duhovnom, moralnom ali i materijalnom smislu. Sljedeći specifičan turistički grad svakako je Neum koji je smješten na središnjem dijelu južnog Jadrana i koji je sa svojih 24 km prelijepo razvedene morske obale je-

dini izlaz BiH na Jadransko more. Neum je bogat stećcima, nadgrobnim spomenicima koji su odraz narodnog duha, kroz poruke što teku stoljećima kroz vrijeme. Također, još uvijek se na plaži u Neumu nalazi nekoliko topova koji su prava atrakcija za turiste. U obližnjem zaleđu Neuma nalazi se i Hadžibegov stari grad, a u novije vrijeme je posebno atraktivna nova crkva Gospe od Zdravlja sagrađena u obliku morske školjke. Pod uvjetom dobre iskorištenosti smještajnih kapaciteta u hotelskim objektima u privatnom smještaju Neum može računati na svjetliju gospodarsku budućnost. Razvio se u privlačno turističko mjesto sa prelijepim plažama i suvremenim hotelima, a blizina atraktivnih gradova kao što su: Dubrovnik, Split, Mostar, Međugorje, turističku ponudu Neuma diže na višu razinu. Što se tiče ovog ljetno-kupališnog turizma, od ostalih mjesta koja su atraktivna spomenula bih tok troimene rijeke Tihaljina-Mlade-Trebižat, sa najljepšom i najatraktivnijom lokacijom slap Kravica

i Struge kod Čapljine, donji tok naše ljepotice-najduže rijeke u BiH, Neretve, jezero Krenica kod Gruda, te Boračko i Jablaničko jezero.

Evo rekla sam vam i za gradski, vjerski, ljetno-kupališni turizam, a što se tiče zimskog turizma uglavnom se odnosi na područje općine Kupres, te Park prirode Blidinje i prenjsko, zimsko središte Ruišta. Tu su izgrađene i skijaške staze sa vučnicama i skiliftovima. U Kupresu se osobito razvilo skijaško središte Adria ski, a na Blidinju skijaško središte Risovac. Ovo su savršena mjesta za aktivan i ujedno zdrav odmor.

U Hercegovini se, također, nalazi i poznati Park prirode Hutovo blato i Park prirode Prenj.

Eto, dragi moji čitatelji, toliko toga sam vam rekla, a da znate koliko vam još imam za reći o prelijepoj našoj Hercegovini, njenim gradovima kao što su Široki Brijeg, Grude, Posušje, Čitluk, Čapljina, Ljubuški, Stolac, Tomislavgrad, Livno, Prozor, Konjic, Jablanica... No to moram ostaviti za neku drugu prigodu ili prepustiti vama da uplovite u turističke vode i krenete u obilazak naših krajeva, jer vjerujte doista imate mnogo lijepoga za vidjeti i naučiti. ■

MEGGLE nudi ukusne svježije proizvode s najboljim prirodnim sastojcima

Piše: Ante Penava

povjest, razvoj, dostignuće i proizvod MEGGLE-a

U ugodnom razgovoru s kolegicom Jadrankom Penavom, inače glavnom osobom za marketing uspješnog poduzeća „Meggle“ saznali smo kako više od stoljeća uspijevaju održati tako visoku razinu poslovanja i kao uspijevaju biti broj jedan u svom djelatnosti.

Osnovana prije više od 120 godina kao mala sirana u blizini Wasserburga i danas se MEGGLE ubraja u vodeće proizvođače mliječnih proizvoda s najvećom tradicijom i ugledom u Europi. Godišnje obrađuje čak 750 milijuna litara mlijeka. Podružnice poduzeća MEGGLE prostiru se preko glavnog tržišta Njemačke i Europe sve do sjeverne i južne Amerike te Japana. Čak ukupno 1600 zaposlenika

zaslužni su za razvoj, proizvodnju i plasman visokokvalitetnih proizvoda iz mlijeka i sirutke. Kompanija MEGGLE, prema standardima Europske Unije, proizvodi visoko kvalitetno mlijeko i mliječne proizvode te na takav način direktno pomaže domaćoj proizvodnji i privrednom razvoju BiH. Asortiman proizvoda doseže od alpskog maslaca iz svježih pavlake, maslaca s jogurtom, vrhnja, trajnog mlijeka, tradicionalnih domaćih namaza za kruh i jogurta, osvježavajućih napitaka od jogurta ili sirutke sve do finih specijaliteta od maslaca ili francuskog kruha (bageta) punjenog maslacem. Već od 1992. godine krajnji potrošači omiljene i visokokvalitetne MEGGLE proizvode mogu pronaći i u hladnjacima supermarketa BiH. Radi boljeg praćenja bosanskohercegovačkog tržišta, 1998. godine osnovano je trgovačko poduzeće sa sjedištem u Posušju, a u 2002. Godini MEGGLE je uložio u vlastitu mljekaru u Bihacu, u kojoj se pretežno proizvodi sortiman za BiH. Međutim, MEGGLE za BiH nije samo jednostavno preuzeo paletu proizvoda iz Njemačke već tržište poslužuje usmjereno: proizvodi se ono što domaćinci treba kako bi

kuhala prema svojim receptima, ono što je tradicija kuhinje i ono što po bosanskohercegovačkom okusu najviše odgovara. Također, i kod pozicioniranja se vodi računa o domaćem običaju: posuda s 900 grama kisele pavlake može se kupiti samo u BiH. Mlijeko se ubraja u osnovne prehrambene artikle te je zahvaljujući svom povoljnom sastavu punovrijedan prehrambeni proizvod koji pridonosi izbalansiranoj prehrani u svakoj životnoj dobi. Konzumno mlijeko sadrži neizostavne minerale (npr. kalcij) i vitamine od životne važnosti. MEGGLE mlijeko dolazi isključivo iz seoskih

gospodarstava iz BiH. Ono se dnevno svježe doprema i prema strogim smjernicama za kvalitetu neprekidno kontrolira. MEGGLE maslac prija neusporedivo dobro. Razlog tome je naručito pažljiva proizvodnja i odabir sirovine: odabrana seoska gospodarstva isporučuju najfiniju pavlaku. Poseban način sazrijevanja pavlake, osmišljen od strane MEGGLE-a, čini maslac pored toga još više laganijim i kremastijim. MEGGLE svježi sir proizvodi se u novoj sirani profesionalnom tehnologijom i pridržavajući se najviših standarda kvalitete po recepturi s kojom su bile upoznate i naše bake. MEGGLE Vajkrem, proizveden prema originalnom receptu, već je od davnine užitak za velike i male, a od nedavno MEGGLE nudi i Vajkrem sa začinskim biljem kao i Vajkrem light. MEGGLE Vajkrem light ima samo upola masti od uobičajenog Vajkrema te nudi bezbrižan užitak onima koji čuvaju liniju. MEGGLE Kajmak, tradicionalni je proizvod BiH regije, te važan dio asortimana. Slasni blagi voćni jogurt MEGGLE Fruity isključivo je proizveden iz svježeg punomasnog mlijeka i sa odabranim voćem kao sto su jagoda, breskva - nektarina, šumsko voće i kruška. Sirutka je jedan od najstarijih napitaka čovječanstva za održavanje vitalnosti. Već u davna antička vremena bila poz-

nata i cijenjena kao sredstvo za jačanje organizma. Danas mnoge znanstvene studije potvrđuju njezine dragocjene sastojke tako da se sirutka smatra idealnim napitkom za potporu kod fitnessa, wellnessa i održavanje zdravlja. Godine 2002., uslijed povećanog obima poslovanja te znatnog interesa bosanskohercegovačkog tržišta, kompanija MEGGLE uložila je u izgradnju vlastite mljekare u Bihaću, u kojoj se pretežno proizvodi asortiman za BiH. Uspješnost MEGGLE poslovanja u BiH očituje se i u broju zaposlenih, čak više od 100 radnika koji dnevno obrađuju oko 100.000 litara mlijeka. Također, lokacija Bihać je nedavno, kao prva i do sada jedina mljekara u BiH-u, stekla DIN ISO 9001 certifikat, što predstavlja prvi korak za izvoz prehrambenih proizvoda u Europsku uniju. MEGGLE poznaje i cijeni male stvari u svakodnevnom životu i zato uživajte u lijepim trenutcima svakodnevnice i dopusti da MEGGLE proizvodi budu pratnja kroz dan, osnovni je cilj kompanije. Da li za doručak, popodne, navečer ili jednostavno između, MEGGLE nudi ukusne svježe proizvode s najboljim prirodnim sastojcima. Iza toga stoji MEGGLE garancija. Na taj se način možete uvijek radovati najvećem užitku. ■

Uspješnost MEGGLE poslovanja u BiH očituje se i u broju zaposlenih, čak više od 100 radnika koji dnevno obrađuju oko 100.000 litara mlijeka. Također, lokacija Bihać je nedavno, kao prva i do sada jedina mljekara u BiH-u, stekla DIN ISO 9001 certifikat, što predstavlja prvi korak za izvoz prehrambenih proizvoda u Europsku uniju

Probudimo mišiće iz zimskog sna

Piše: Dario Alilović

Tijelo iz sna

Zar nije odlično vidjeti lijepo građenu ženu i muškarca, tijelo bez imalo masnih naslaga, celulita i svega što ide uz to. E pa i vi možete imati takvo tijelo s naslovnice uz samo malo truda odricanja i vježbe. Čak i ako je vaš jedini motiv za tjelesnu aktivnost nezadovoljstvo izgledom, prihvatite li se ozbiljno toga posla, učinit ćete puno dobrog za zdravlje. Koju god aktivnost odabrali, čak i ako ste uvjereni da ste potpuno zdravi, posjetite liječnika prije nego ozbiljnije počnete vježbati.

Kružni trening predstavlja zasigurno jedan od najbolji načina da u kratkom vremenu dođete u pristojnu kondiciju. Kružni trening primjenjiv je doslovno u svim prostorima. Naravno u teretanama, sportskim dvoranama i igralištima, ali i u našim stanovima. Za ovaj trening nisu vam potrebni nikakvi rekviziti (osim naravno vlastitog tijela). Ovakvim treningom možemo utjecati na razvoj snage, izdržljivosti, agilnosti, brzine, eksplozivnosti, razvoju specifičnih vještina,

gubitak kilograma ili na bilo koji drugi aspekt koji nam je značajan.

Primjer jednog kruga:

Zgibovi - interval rada 30 sec,
interval odmora 30 sec
Čučnjevi - interval rada 30 sec,
interval odmora 30 sec
Sklekovi - interval rada 30 sec,
interval odmora 30 sec
Trbušnjaci - interval rada 30 sec,
interval odmora 30 sec
Iskoraci - interval rada 30 sec,
interval odmora 30 sec
Leđnjaci - interval rada 30 sec,
interval odmora 30 sec

Nakon jednog kruga 2-5 minuta odmora pa ponoviti krug još jednom ili više puta.

Ako se odlučite za stan, tada uz minimalne rekvizite možete napraviti super trening. Uz navedene (body weight) vježbe iz parka, dobro bi došla medicinka, par bučica, fit lopta, vijača i sl. Odredite vremenske intervale ili broj ponavljanja pojedine vježbe u stanicima, te vremenski

interval odmora između stanica (15-30 sekundi). Nikada nemojte početi bilo koji trening, a posebno kružni trening bez kvalitetnog zagrijavanja. To je ključni dio treninga koji morate ozbiljno shvatiti i nikako preskočiti! Zagrijavanje treba trajati 10-15 minuta i njime morate obuhvatiti sve zglobove i mišiće na tijelu. Istezanje treba biti dio zagrijavanja i dio „hlađenja“ na kraju treninga.

Ako vam je nakon zagrijavanja majica mokra, to je znak da ste spremni za glavni dio treninga! Nemojte zaboraviti piti puno vode u tijeku vježbanja. Tijekom ili nakon vježbanja potrebno je nadoknaditi svu tekućinu koju smo izgubili znojenjem. Vrlo dobro je vježbati u paru. Ako ste u mogućnosti, potražite u fitness centru grupni program kružnog treninga. Prednosti grupnog programa su motivacija i odlična atmosfera, a sve pod stručnim vodstvom iskusnog trenera koji će za svakog pojedinca individualno dozirati opterećenje. Opasnost od ozljeda bit će svedena na minimum, a napredak će biti brz! Kada ste na fizičkom treningu fokusirajte se da ulažete maksimum napora u vježbe. To ne znači da morate „lizati znoj s poda“, niti da vas trener treba mlatiti kako bi vas natjerao da napravite više; to znači da trebate izvući iz sebe maksimum koji vaši mišići dopuštaju. Previše puta prestanemo zato što mislimo da nam je teško, a u stvari bi mogli napraviti još nekoliko ponavljanja. Drugim riječima, trenirajte do otkaza mišića, ne do mentalnog otkaza! Tada postizete tu dodatnu stimulaciju koja tjera mišiće da budu veći i čvršći. Budite strpljivi, jer dobre stvari dolaze onima koji se ne žure. Jedan od najvećih fitness mitova o poznatima kaže da sjajno izgledaju jer imaju sav novac svijeta i mogu si priuštiti osobne trenere i vrhunske kuhare. No, i uz sve te povlastice, iza zanosnog i zvjezdanog izgleda krije se puno znoja i uloženog truda. ■

Mobbing

POŠAST SUVREMENOG DRUŠTVA

Piše: Ivana Šimović

Dobili ste posao iz snova – plaća je više nego dobra, poduzeće se nalazi u neposrednoj blizini vašeg mjesta stanovanja, imate fleksibilno radno vrijeme i niz drugih pogodnosti. Međutim, socijalni odnosi na poslu su daleko od onoga što ste priželjkivali. Kada čujemo riječ "mobbing" prva asocijacija će vjerojatno biti kretnja, nešto što je u pokretu, ali pod tim pojmom misli se na nešto posve drugo. "Mobbing" dolazi od engleskih riječi mob (hrv. ološ) i "mobbish" (prostački, grub, vulgaran), a znači specifičan oblik ponašanja na radnom mjestu kojim jedna osoba ili skupina njih sustavno psihički, moralno zlostavlja i ponižava drugu osobu radi ugrožavanja njenog ugleda, časti i integriteta, pa sve do eliminiranja s radnog mjesta. Taj termin je 1984. prvi upotrijebio njemački psihijatar Heinz Leymann koji je u Švedskoj otvorio prvu kliniku za liječenje osoba istraumatiziranih na radnom mjestu. Osobe koje vrše "mobbing" (u žargonu se nazivaju "moberima") isprva počinju s poštapalicama i prostačkim dobacivanjem. Postupno se negativno osvrću na rad i sveukupan život žrtve, koja sve više gubi samopouzdanje te pada u depresiju. Sukob sve više eskalira, a na kraju žrtva napušta posao. Cilj "mobera" je pojedinca psihički potpuno degradirati i uništiti, a sve to najčešće zbog vlastitih neutemeljenih strahova od gubitka autoriteta i pozicije.

Sofisticirano maltretiranje

Kako nema opipljivih dokaza, jer se "mobbing" događa na psihološkoj razini, da ste žrtva bolesnih umova shvatite kad je već kasno. Naime, "mobbing" je proces koji se događa tjednima, mjesecima, pa čak i godinama. Ako ste osjetljiviji i sve vas to jako pogađa, "mobbing" može jako loše završiti, bolešću ili čak žrtvinim samoubojstvom.

Preuzmite stvar u svoje ruke

Onome tko vas uznemirava recite svoje neslaganje sa takvom vrstom ponašanja, a ako to ne možete učiniti sami, zatražite

nekoga da to učini umjesto vas. Ako ni to neće biti uspješno, zatražite pomoć obrazovanih savjetnika. Uz sve to, razvijte metode vlastite samozaštite što znači da ćete se pozabaviti rješavanjem problema, a ne da ih pasivno izbjegavate. U Hrvatskoj je "mobbing" tek nedavno po prvi puta dobio sudski epilog. Budući da u hrvatskom zakonu još nije definirano kazneno djelo „mobbinga“, dvojicu poslodavaca iz Zadra teretit će se za povredu prava na rad. Slučaj se počeo rješavati tek kada su dvije zaposlenice početkom prošle godine svoju priču detaljno ispričale u emisiji na državnoj televiziji. Prije toga su se obraćale pismeno i usmeno upravi poduzeća, no jedina sankcija koja je uslijedila bila je opomena jednog od njih. Dakle, ako se vratimo na uvod i pojašnjavanje pojma "mobbing", mogli bismo replicirati dovođenje tog pojma u vezu s „kretanjem“.

On, ustvari, može prouzrokovati vaše „kretanje“ s radnog mjesta na burzu rada zbog prethodnog „kretanja“ na višu razinu u organizacijskoj hijerarhiji, što se nimalo neće svidjeti vašim kolegama s posla i njihove reakcije neće biti ugodne ili se u najneugodnijem slučaju može očitovati kao „kretanje“ ruke vašeg nadređenog prema vama.

Na gubitku su zapravo svi. Zakon protiv mobbinga na snazi je, primjerice, u Francuskoj. Kazna se kreće od novčane kazne od 15 000 eura pa do jedne ili više godina zatvora. Zlostavljanje na poslu nije samo problem radnika, već i njegove okoline i poslodavca koji gubi zbog izostanka radnika s posla radi bolovanja i smanjene radne učinkovitosti. Prijedlog poslodavcima je da razmisle da li im se isplati provoditi "mobbing" ili poticati djelatnike na rad kakav žele. ■

Steve Ballmer, Izvršni direktor Microsofta

Nasljednik Viste

WINDOWS 7

Stižu novi prozori - Beta već dostupna

Kad je Vista došla na tržište, neki korisnici su bili razočarani, što njihovo računalo, s naljepnicom Vista Ready, uopće nije moglo pokrenuti atraktivni Aero. XP još uvijek vlada. Vidjet ćemo hoće li ga sedmica skinuti s trona

Piše: Slaven Budimir

Novi Microsoftov operacijski sustav već je stigao na internet u beta verziji. Može se besplatno skinuti s web adrese:

www.microsoft.com

Nakon samo tri godine Viste, koja nije ispunila očekivanja, niti je snažno prisutna na računalima (još uvijek dominira XP), Microsoft je krenuo u izradu sedmice. Windows 7 (ranije poznat kao Blackcomb i Vienna) bazira se na Vista kernelu sa nizom ispravki i poboljšanja. Minimalni zahtjevi su procesor takta 1 GHz, 1 GB memorije, 16 GB slobodnog tvrdog diska i DirectX 9 kompatibilna

grafička kartica sa 128 MB memorije. Da biste downloadali novi Windows (betu naravno), potrebno je imati Windows Live račun i unijeti neke osobne podatke. Windows 7 je napravljen da nadoknadi sve nedostatke Viste i naravno radi profita, kojeg nikad dosta. S korisničke strane gledano, nije potrebno tako brzo izdavati novu verziju, a Vista još nije ušla u masovnu upotrebu. Motiv je očito novac i prestiž. Navodno će novi Windows donijeti više mogućnosti mijenjanja postavki prema potrebama korisnika. Tu je Internet Explorer 7, novi Windows Media Center i nova verzija Aero sučelja i upravljanje dodirnom. Vizualno, jedna

od većih promjena je novi 'taskbar'. Malo se udebljao. U njemu se ikone koriste za prikaz aktivnih programa. Tu su također i slikovni prikazi pomicanja svake stavke i mini preview prozori (sve već viđeno). Naravno, teme na radnoj površini se mogu mijenjati, a na raspolaganju je 18 različitih boja. Nove teme se mogu preuzeti s interneta. Neizostavna stavka je i novi Windows Media Player. Grafiku i zvuk opslužuje nova generacija API-a (DirectX 11). Prilikom instalacije, Windows 7 će automatski prepoznati sve ugrađene uređaje i automatski instalirati upravljačke programe. Windows 7 Home Group olakšava korištenje kućnih mreža.

Prilikom instalacije, Windows 7 će automatski prepoznati sve ugrađene uređaje i automatski instalirati upravljačke programe. Windows 7 Home Group olakšava korištenje kućnih mreža

Windows 7 Device Stage služi za pristup mp3 playerima, printerima, skenerima, web kamerama i ostalim mobilnim uređajima. Sama instalacija prilično je pojednostavljena.

U projektiranju novog OS-a, Microsoft je uzeo u obzir trendove industrijskog razvoja, te na temelju toga odredio čemu treba posvetiti pažnju. Nabrojimo neke: podrška SSD diskovima, brža bežična komunikacija, podrška višejezgrenim procesorima, podrška raznim mobilnim uređajima, prilagođenost prijenosnim računalima svih vrsta, stalna povezanost korisnika s

internetom, sve veća uloga medija (glazba, video, tv i sl.). Na CES 2009. sajmu Microsoft je službeno predstavio Windows 7 u besplatnoj beta verziji. S obzirom da je riječ o probnoj verziji, mogućnost nailaženja na probleme u radu je realna. Planirano vrijeme izlaska konačne verzije je krajem 2009. ili početkom 2010. Međutim, informacije o tome kad će Windows 7 izaći u prodaju, izlaze gotovo svakodnevno.

Izaći će u 6 verzija: Starter, Home Basic, Home Premium, Professional, Enterprise i Ultimate.

Home Premium, namijenjen kućnim korisnicima i Professional, namijenjen poslovnim korisnicima, su dvije verzije za koje predviđa popularnost. Dvije slabije verzije, Home Basic i Starter, će nuditi osnovno što treba jednom početniku. Najjače verzije, Ultimate i Enterprise, će imati dodatne naprednije opcije. Kad je Vista došla na tržište, neki korisnici su bili razočarani, što njihovo računalo, s naljepnicom Vista Ready, uopće nije moglo pokrenuti atraktivni Aero. XP još uvijek vlada. Vidjet ćemo da li će ga sedmica skinuti s trona.

kako je sve počelo?

Može se reći za Internet, općenito, da je leglo prijevare. eBay je dio Interneta pa mogućnost prijevare postoji. Anonimnost samih korisnika pruža na izgled vrlo jednostavan put za varanje u plaćanju. Iako sami korisnici misle da je to lako izvedivo eBay gotovo uvijek zna počinitelje

Piše: Mario Tomić

2004.-te godine jedna gospođa s Floride stavila je djelomično pojedan sendvič na eBay aukciju. Sendvič je se prodao za 28.000 dolara. Ona je vjerovala, i pokazala je na dražbi fotografiju, da postoji slika Djevice Marije u jednom od svojih kriški kruha.

eBay je globalni fenomen - online shopping centar i aukcijska stranica sa 147 milijuna registriranih korisnika u 30 zemalja prema podacima iz ožujka 2005. Tu možete pronaći sve: od enciklopedija, maslina, čizmi za snijeg, rijetkih kolekcija, mobilnih uređaja do aviona na prodaju.

Osnove eBay-a:

eBay je, prije svega, online aukcija. Sadržaj možete pregledavati po kategorijama kao što su: antikviteti, čamci, odjeća i pribor, računala, satovi, nakit itd. Kad vidite nešto što vam odgovara, vi kliknete na naslov dražbe i pregledate pojedinosti, uključujući slike, opise, mogućnosti plaćanja, te načine slanja i primanja. Ako imate prilično dobru ideju što tražite, možete tražiti i koristeći se jednostavnim pretraživačima u koje upišete riječ, kao što je na primjer "Apple iPod" pa vrlo brzo dolazite do predmeta koji želite.

Ako ste stavili ponudu na artikl, unosite ugovorni sporazum da ćete ga kupiti ako pobijedite na aukciji. Sve aukcije imaju minimalne početne ponude, a neke imaju i rezervu cijena tj. tajni minimalni iznos koji je prodavač spreman prihvatiti. Ako ponuda ne dosegne željenu cijenu,

prodavač je ne mora prodati. Osim aukcije možete pronaći dosta fiksnih cijena na eBay koje postoje baš kao i u bilo kojem drugom obliku kupnje. Vi odlučite što želite kupiti, kupite to, i čekate da vam dođe na vrata. Postoje također oglasi na aukcijama koje vam daju mogućnost za "Buy it now" cijenu koja je obično veća od početne aukcijske cijene. Ako se odlučite na kupnju artikla "Buy it now" aukcija se prekida i artikl je vaš.

Kao što možete kupiti gotovo sve na eBay-u, tako možete i prodati.

Koristeći vrlo jednostavan sustav za unos i otvaranje aukcija, sve ono što vam ne treba možete prodati. eBay je otišao i korak dalje, te nudi svojim korisnicima mogućnost otvaranja "Personal eBay Store", tj. vaše osobne online trgovine.

eBay je jako velik sustav, što nam govori i podatak da se dnevno postavi oko 5 milijuna novih aukcijskih artikala.

Korištenje eBay-a: Sigurnost
Može se reći za Internet, općenito, da je leglo prijevare. eBay je dio Interneta pa mogućnost prijevare postoji. Anonimnost samih korisnika pruža na izgled vrlo jednostavan put za varanje u plaćanju. Iako sami korisnici misle da je to lako izvedivo eBay gotovo uvijek zna počinitelje.

Kako bi se kupci osjećali sigurnije, prilikom kupovine na eBay, sve materijalne stavke automatski su osigurane za 200 dolara.

Ako ste kupili komplet zvučnika koji nikada nije stigao i ako eBay zaključi da ste bili prevareni, možete dobiti svoj no-

vac natrag u iznosu do 200 dolara. Kao poticaj za korištenje, eBay PayPal sustava plaćanja, većina predmeta kupljenih preko PayPal-a pokriveni su do 1000 dolara.

Korištenje eBay-a: Plaćanje

Kupljeni predmet na eBay možete platiti koristeći različite metode: ček, gotovina, te uslugama elektronskog plaćanja kao što su PayPal i BidPay. Na prodavaču je da prihvati način na koji će primiti novac od vas. PayPal je najlakši način da se kupi nešto na eBay, jer vlasnik PayPal je ustvari eBay, tako da je proces plaćanja preko PayPal vrlo jednostavan i već ugrađen u svaku aukciju.

Dvije osnovne metode plaćanja:

- Gotovina
- Elektroničko plaćanje

Gotovina je jednostavan, ali opasan način plaćanja, jer nemate povrat ako novac biva izgubljen u pošti, a slanje preporučenom poštom je dosta skupo. Elektronska uplata je najbrža metoda, praktički trenutna. Korištenjem stranica kao što su PayPal, BidPay and WesternUnion.com, možete iskoristiti novac na vašem bankovnom računu ili na kreditnoj kartici i poslati prodavaču preko interneta.

Kad ste završili s plaćanjem, prodavač vam šalje predmet. Za sve načine slanja predmeta dogovarate se s prodavačem, i prilikom pregledavanja detalja i prije kupovine nekog predmeta postoji popis država u koje je moguće dostaviti predmet.

Kada primite predmet ,posljednji korak je da ostavimo takozvani "feedback".

"Feedback" je naša povratna informacija koja može biti pozitivna ili negativna. Ako je prodavač ispunio sve svoje obveze (poslao predmet u dogovorenom roku, predmet odgovara željenom) naravno poslat ćemo pozitivan "feedback". U slučaju da nismo zadovoljni primljenim predmetom, uvijek je dobra praksa informirati prodavača prije no što ostavimo negativan "feedback".

"Feedback" je sustav izdvajanja najuspješnijih prodavača tako da kupci mogu vidjeti koliko je neki prodavač pouzdan.

Priča u pozadini

1995. računalni programer Omidyar Pierre je postavio web stranicu s nazivom "AuctionWeb" -kao mjesto za ljude na koje bi stavljali na aukciju stvari koje su skupljali. Kao motivacija za to ide priča da je njegovoj djevojci bilo potrebno mjesto za prodaju njezine "PEZ"- kolekcije, te da je tako rođen eBay. Problemi njegove djevojke u pronalaženju kupaca koji su zainteresirani za kupnju "PEZ" zbirki pomogao mu je otkriti ideju iz koje je se rodio eBay. Neke od prvih stvari na AuctionWeb su kartice sa autogramima igrača baseball-a, stara igračka konzola i vlastiti Omidyarov slomljeni laserski pisac (koji je prodao za 14 dolara).

Godine 1996. AuctionWeb je postao eBay. 2004. eBay je sadržavao 1,4 milijarde aukcijskih oglasa sa ukupno 34,2 milijarde dolara u opticaju. U rujnu 2005. eBay je kupio Skype, globalnu VoIP uslugu sa 54 milijuna korisnika za 2,6 milijarde dolara. eBay također posjeduje PayPal.com, Half.com, Shopping.com, Kijiji.com, ProStores.com i Rent.com, a ima i 25 posto udjela u Craigslist.com. Istraživanje provedeno 2005.-te godine je pokazalo da otprilike 725.000 ljudi u SAD-u sav svoj godišnji prihod imaju od eBay prodaja i da još 1.5 milijuna redovno koriste eBay da bi povremeno zaradili nešto novca. ■

The screenshot shows the eBay homepage with the following elements:

- Header:** eBay logo, "Welcome! Sign in or register.", navigation links (Buy, Sell, My eBay, Community, Help), and "Contact us | Site Map".
- Search Bar:** Search input field, "All Categories" dropdown, "Search" button, and "Advanced Search" link.
- Navigation:** "Categories", "Motors", "Stores", "Deals" (highlighted), and "green team Join us".
- Promotional Banner:** "Love deep discounts and free shipping? Check out the Daily Deal." with a "Daily Deal" logo.
- Product Deals:** Two featured items: "TRENDnet 108Mbps ... \$9.00 (73% OFF)" and "Refurbished - HP Mi... \$279.99 (44% OFF)".
- Registration Section:** "Welcome to eBay", "Welcome", "Sign In" button, "New to eBay? Registration is fast and free", and "Register" button.
- Product Grid:** "Hot brands at hot prices" section with eight items: Anthropologie Dresses (64% OFF), iPod touch (33% OFF), Puma Shoes (40% OFF), Nintendo Wii (47% OFF), Dell Laptops (30% OFF), Citizen Watches (20% OFF), Juicy Couture Handbags (40% OFF), and BlackBerry Pearl (40% OFF).
- Additional Promotions:** "Buy genuine Microsoft®" and "Free shipping" banners.
- Footer:** "More fun finds" and "today on eBay" section.

Hvala što želite da živim

sjećanje na Jelenu Bender

Piše: Marija Krešić

U prostorijama Ekonomskog fakulteta održana je promocija posthumno objavljene zbirke pjesama „Hvala što želite da živim“ prerano preminule djevojke Jelene Bender.

Jelena je rođena 1979.god. u Čapljini gdje je završila osnovnu školu i provela djetinjstvo. Srednju školu završila je u Čitluku. U Mostaru je studirala na Ekonomskom fakultetu i upisala IV. godinu. Svoje pjesme pisala je nadahnuta ljubavi, čežnjom, boli, prirodnim ljepotama ...

Najčešća tema njezinih pjesama je ljubav jer je čovjek bez ljubavi osuđen na smrt, kako bi rekla pokojna pjesnikinja: „Ne moramo imati neku posebnu osobu, to može biti svaki čovjek“.

Jelena se razboljela u rujnu 1995. kada joj je dijagnosticirana aplastična anemija. Nakon što je podvrgnuta kemoterapiji presađena joj je koštana srž koju joj je donirao brat Luka koji je imao samo dvije godine i četiri mjeseca. Jelena se oporavila i nastavila svoje školovanje. Redovito je odlazila na kontrole u Zagreb gdje su liječnici bili oduševljeni njezinim oporavkom. Jelena je u Mostaru upisala Ekonomski fakultet i privodila ga kraju. Svoje pjesme i članke objavljivala je u raznim časopisima. Nekoliko ih je objavljeno u „Vrutku“, a tijekom studija pisala je za studentski list „Opomena“.

U ožujku 2002. nastupala je u amfiteatru na „Večerima mladih umjetnika“. Jelena je imala želju biti urednik časopisa „Opomena“. U ostvarenju želja ponovno ju je omela bolest. Liječenje počinje u Mostaru, nastavlja se u Zagrebu. Iz Zagreba šalju je u Beč na ugradnju stenta jer joj je otkazala jetra.

Dva mjeseca nakon ugradnje stenta jetra joj se ponovno začepila te se vraća u Beč kako bi se otklonilo začepljenje. Nakon toga dolazi kući i svaki dan putuje u Mostar. Usprkos kontrolama i vađenju vode iz želuca njezino zdravstveno stanje je bivalo sve teže. Napisala je dva oprostajna pisma, jedno u Zagrebu, drugo u Padovi, koja se mogu pročitati u zbirci. Uz pomoć dobrih ljudi u siječnju 2005. god. odlazi u Padovu gdje joj je presađena jetra. Uspješno se oporavljala. Ponovno je maštala o životu, o školi, o poeziji puna volje i vjere da će preživjeti. Mjesec dana nakon presađivanja jetre stanje se počelo pogoršavati i Jelena je umrla u Padovi u srpnju 2005. Posljednje Jelenine riječi su bile:

„Majko, ja umirem! Poljubi me! Zbogom i pođimo u Velju Među!“ Tada je zauvijek zatvorila svoje oči koje su sjale i ljubav tkale, kako je sama napisala u svojoj pjesmi. Pokopana je u Veljoj Međi u Općini Ravno.

Oni koji su poznavali Jelenu kažu da je bila neobična djevojka koja je mijenjala svijet i smijala se u trenutku njezinih najvećih patnji. Ova zbirka pjesama nastala je kao potreba

*Moj, prijatelju mene više nema,
Al nisam samo zemlja, samo trava,
Jer knjiga ta, što držiš je u ruci,
Samo je dio mene koji spava.
I ko je čita u život je budi.
Probudi me, i bit ću tvoja java.*

*Ja nemam više proljeća i ljeta,
Jeseni nemam, niti zima.
Siroti mrtvac ja sam, koji u se
Ništa od svijeta ne može da prima.
I što od svijetlog osta mi života,
U zagrljaju ostalo je rima.
D. Cesarić*

da upoznamo djevojku koja nam ima što reći, kao uspomena na mladu osobu rijetko jedra duha i zarazne vedrine.

Kolege studenti, ova priča o volji za životom mlade osobe nas tjera da razmislimo o svom životu. Neka nam njezine riječi budu za primjer da i mi na svom putu nađemo smisao. Razmislimo o tome kakve nas sitne stvari u životu čine mrzovoljnima. Često smo bezvoljni. Kad nam ujutro zazvoni budilica da krenemo na predavanja pomjerimo je da zvoni za petnaest minuta kasnije. Ništa nam se ne da, a mladi smo i zdravi. Pokušajmo biti zahvalni za svaki novi dan i iskoristimo svoje vrijeme na dobre stvari. Uživajmo u životu što više možemo! Smijmo se često (pa čak i kad padnemo ispit)!

Jelena nam je kroz svoje pjesme ostavila stihovnu poruku za život:

„Ne koračajte brzo, vrijeme je kratko, idite polako!“

Roditelji pokojne Jelene

Na promociji zbirke pjesama pokojne Jelene bili su Dekan Ekonomskog fakulteta i brojni profesori i studenti

*Prijatelji dragi,
 Moji dani nisu kao vaši.
 Svako jutro umjesto kave
 Meni krv vade.
 Mjesto faksa, posla ili šetnje
 Ja mirno ležim i čekam tablete.
 Dok se rezate uz slastan ručak,
 Moj kasni, hladan i neukusan.
 Podne dođe malo se prilegne,
 A ja svoju vodu pretačem.
 I tako večer pada,
 Ponetko ustane, nešto radi,
 A netko leži,
 A netko je opet na kavi,
 A ja ponovno ležim
 I težinu svoje boli gutam
 I nadam se boljem sutra!*

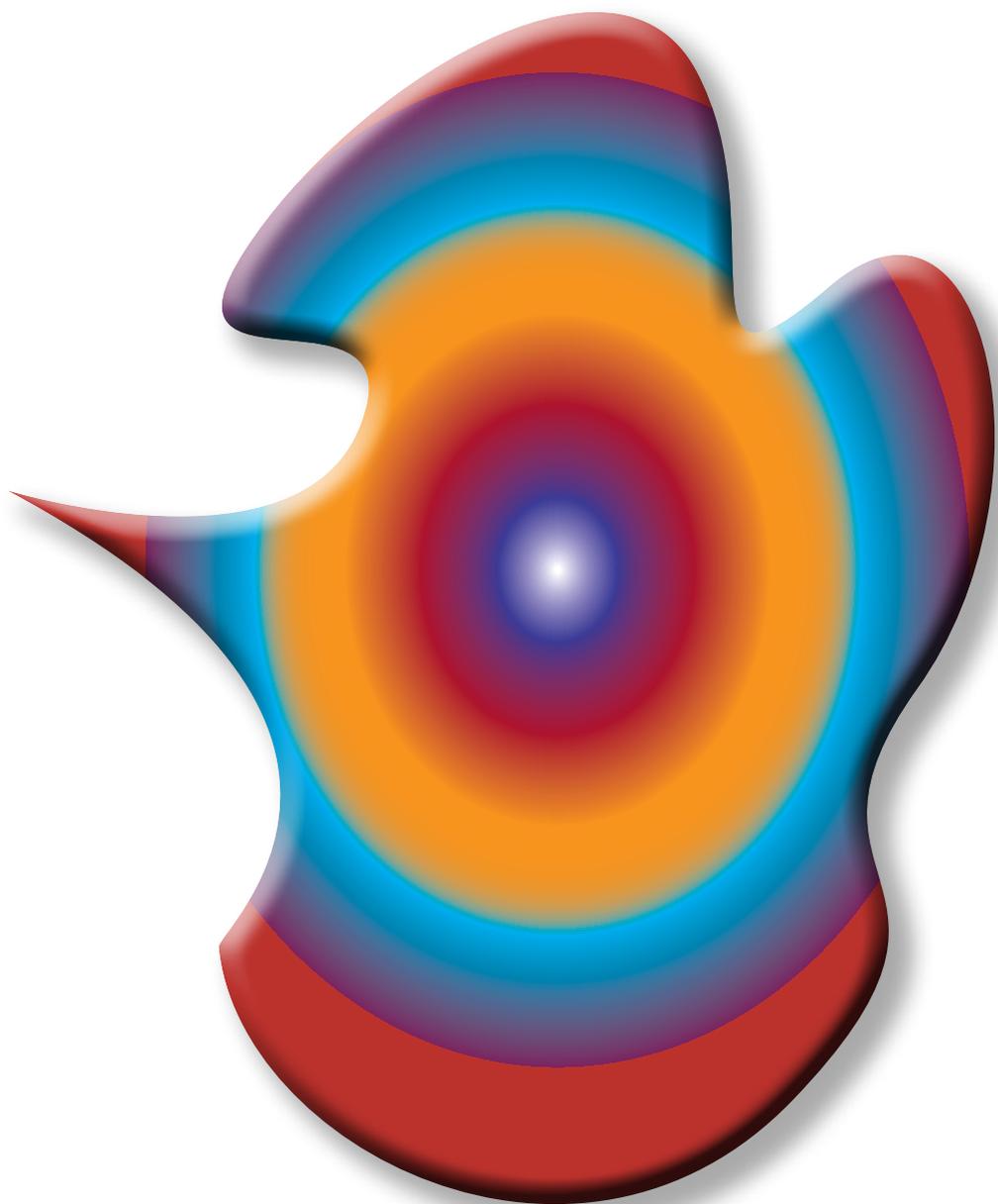
Jelena Bender, Zagreb-KBC Rebro, 2004.

Kome vjerovati?

Piše: Ivo Kraljević

BiH se uopće ne mora bojati nadolazeće krize. Ovdje u nas je kriza stalno prisutna. Mi ne znamo živjeti bez krize. Ali ako već igramo po pravilima krize onda bi trebali i reći o njoj malo više. Upitna je stručnost novinarskih timova oko ekonomskih pitanja. U vremenu u kojem živimo, novinarska praksa je doživjela kolaps. Ako se senzacionalizam na našim naslovnim stranama naziva novinarstvom onda jako odstupamo od onoga što se nekada zvalo novinarska etika i novinarski dignitet. Međutim, to čudovište od novinarstva nije nastalo u nas. Naše balkanske kolege, kada su vidjeli velike zarade od zapadnog turbo novinarstva, su počeli kopirati zapadne trendove. Međutim, oni im nisu niti sjena. I to je to. Imamo neki novinarski sustav kojemu nitko ne vjeruje. Kome vjerovati? Samo onome tko novinarski nastupa po načelima dobre i tradicionalne novinarske prakse. Takvih je malo. Zadnjih 10 mjeseci stalno smo pod pritiskom vijesti o svjetskoj ekonomskoj krizi. A sada ste se raspisali! Sada kada je postalo gadno. I sada se stalno nadolijeva ulje na vatru. Kriza se na BiH prelijeva samo u segmentima. Jako pohvaljujem govor guvernera naše središnje banke (tko bi to mogao biti nitko ne obavještava) koji javno poziva i proziva novinare da svojim nestručnim člancima ne zabludjuju javnost (privatnu i poslovnu). On moli neke novinare da se okane područja u kojima nemaju blage veze. Ta novinarska ekipa iz cijelog svijeta je nanijela više štete za svjetsko gospodarstvo nego prvotna kriza. Ja bi to nazvao novinarski efekt svjetske financijske krize koji u ovom visoko tehnološkom i globaliziranom svijetu još više produbljuje efekt krize. O tome nije nitko sustavno vodio diskusiju. Ovo su opake stvari. Radna mjesta se gube zato što određena poduzeća smanjuju opseg poslovanja u vremenu krize. Narudžbe padaju, zalihe rastu

a radna mjesta se gube, veoma brzo. Tko je za ovakvo stanje kriv? Ponajmanje kriza, a ponajviše strah. Strah su nam utjerali mediji. I kao što to obično biva, jedna mala cigareta zapali cijelu šumu. Nekome treba uzeti pero iz ruke! Kada govorim o novinarstvu onda mislim na sve oblike javnog komuniciranja. Kada je se shvatilo takav trend počele su se otvarati cijeli studiji koji se bave poslovnim novinarstvom. To na našim krajevima mora brzo zaživjeti. Nama trebaju ljudi kojima možemo vjerovati a ne instant novinarske zvijezde. BiH se u poslijeratnom razdoblju mogla ponešto i ugrijati uz gospodarsku vatru. Nećemo moći tako još dugo. Kada kolektivno shvatimo počnemo društvo graditi na temeljima povjerenja i odgovornosti, pola posla smo već obavili. Koliko poslovnih novina poznajemo? Koliko često posjećujemo njihove internet stranice? Ja ih ne poznajem mnogo, a vi? No, s druge strane gledanja u svakoj krizi se nalaze i prilike. Kažemo da je novinarstvo u krizi. Idemo ga izvući. Mediji su zadnjih 10 godina na našim krajevima mnogo postigli na području promoviranja stranih proizvoda. Zato imamo uvozno orijentiranu industriju. Ako na reklamne medije postavljamo materijale koji naše ljude educiraju o tome kako pokrenuti vlastiti biznis, koji su trendovi u svjetskoj ekonomiji, i kako je naporan rad osobina svih kvalitetnih ljudi, onda bi i mogli postići neke učinke. Zamislite naše državne vijesti u 7 i 30 h. Ako poslije dnevnika ubacimo set reklama koji promovira edukaciju u inozemstvu, informatičko opismenjavanje, pokretanje vlastitih poduzeća i sklonost riziku mislim da nećemo pogriješiti. Ništa nije nemoguće samo trebamo riskirati. Ako želite pretvoriti tromu BiH u razjarenog gospodarskog konjanika onda trebamo puno rizika i inteligencije. Nama ne treba kapital, nama treba poduzetnički duh. Ako ga zapad ima zapisanog u genetičkom kodu onda ga mi moramo umjetno stvoriti. ■

GRAF TISAK

